

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Tvåspråkighet- Hinder eller möjlighet?
en kvalitativ studie om tvåspråkiga elevers studieprestationer
i årskurs 9

Hero Tofiq
Rasha Toma

LAU690

Handledare: Staffan Stukát

Examinator: Mats Oscarson

Rapportnummer: HT10-2611-310

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärareutbildningen

Titel: Tvåspråkighet - Hinder eller möjlighet?

En kvalitativstudie om tvåspråkiga elevers studieprestationer i årskurs 9

Författare: Hero Tofiq och Rasha Toma

Termin och år: HT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Staffan Stukát

Examinator: Mats Oscarsson

Rapportnummer: HT10-2611-310

Nyckelord: Tvåspråkighet, språkstatus, identitet, kodväxling .

Syfte: Studiens huvudsyfte var att undersöka och klargöra hur elevernas prestationsförmåga påverkas av att vara tvåspråkiga och vilka anledningar som ligger bakom sådan påverkan.

Frågeställningar:

1. Påverkas elevernas prestationsförmåga i olika ämnen av tvåspråkighet?
2. Vilka anledningar ligger bakom bättre respektive sämre prestationsförmåga?

Metod: Vi har använt oss av kvalitativa undersökningar med strukturerade intervjuer och observationer. 6 intervjuer genomfördes med elever i årskurs 9, 2 med 2 språklärare, en med MA/NO lärare och en med modersmållärare i en grundskola där invandrarelever utgör 99 % av skolans elevantal. Intervjuerna har spelats in med bandspelare och sammanfattats. Observationerna har antecknats och sammanfattats.

Resultat: Eleverna får modersmålundervisning en gång i veckan i 80 minuter. Få antal elever närvarar vid modersmålundervisningarna på grund av olika anledningar som kan vara tiden för lektionerna, identitetsproblem (alltså skammen av att vara annorlunda), eller dåligt engagemang från föräldrarnas sida. Utifrån pedagogernas perspektiv är tvåspråkigas prestationsförmåga sämre än enspråkigas på grund av ett begränsat ordförråd. Eleverna har svårigheter i teoretiska ämnen, speciellt NO och SO. Åtgärder som vidtas är att de placeras i mindre grupper och får arbeta i långsammare tempo i förhoppning om förbättring. Eleverna kodväxlar ofta i klassen men lärarna tillåter inte det. Däremot talar modersmålläraren ett blandat språk med eleverna under modersmålsundervisningen. Någon form av samarbete finns inte mellan modersmållärarna och språklärarna.

Innehåll

1 Inledning	3
1.1 Begreppsdefinition	4
1.2 Avgränsning	5
1.3 Uppsatsens disposition	5
2 Syfte och frågeställningar	7
2.1 Studiens syfte	7
2.2 Förtydligande av frågeställningarna.....	7
3 Litteratur och teorier kring tvåspråkighet	8
3.1 Läroplanen, kursplanen och Skolverket	8
3.2 Tidigare forskning	10
3.3 Teoretisk inramning	13
3.4 Sammanfattning av kunskapsläget	15
4 Metod	17
4.1 Kvalitativ undersökning	17
4.2 Val av metod	17
4.3 Urval av intervjupersoner	18
4.4 Genomförandet.....	19
4.5 Studiens generaliserbarhet, tillförlitlighet (reliabilitet) och giltighet (validitet).....	20
4.6 Etiska aspekter.....	21
5 Resultat	22
5.1 Intervju av eleverna.....	22
5.1.1 Sammanfattning av elevintervjuer	26
5.2 Intervju av lärarna	26
5.2.1 Sammanfattning av lärarintervjuer.....	30
5.3 Observationer i klassrummen.....	31
5.3.1 Sammanfattning av observationer i klassrummen	32
6 Diskussion	33
6.1 Resultat i förhållande till tidigare forskning	33
6.2 Resultat i förhållande till syfte och frågeställningar	35
6.3 Relevans för läraryrket.....	37
6.4 Förslag till fortsatt forskning	38
6.5 Avslutande ord.....	38
Referenser	39
Bilagor	42

1. Inledning

Sverige har blivit ett mångkulturellt land med olika nationaliteter som talar många olika språk. Under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) har vi upplevt att behovet av flerspråkiga människor ökar för att underlätta kommunikationen detta i sin tur leder till förbättring av resultat på olika områden. Erfarenheter och förkunskaper kan anknytas för att nå bästa resultat i språkutveckling, ett villkor för kunskapsinhämtande. För att kunna förstå och respektera andras identitet måste vi ha kunskaper om deras språk betonar Wagner, Strömqvist och Uppstad, (2010, s 193). Att behärska ett språk är som att ge nyckeln för tillträde till ett nytt samhälle. Det vill säga, det är viktigt att elever med utländsk bakgrund kan identifiera sig med sin gamla kultur som en förutsättning för att anpassa sig till den nya kultur som de befinner sig i idag (Skolverket, 2001, s 27). Att sakna ett språk innebär att sakna en del av sin identitet skriver Ladberg (2003, s 111). Vidare betonas i skolans styrdokument vikten av att eleverna skall kunna kommunicera på främmande språk detta innebär att skolan måste se till elevens språkliga utveckling genom att erbjuda de lämpliga verktygen för att nå bästa resultat.

Skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar ett rikt och nyanserat språk, förstår betydelsen av att vårda sitt språk samt lär sig att kommunicera på främmande språk (Lpo94, s 9).

Att vara två- eller flerspråkig är att öppna dörrar till nya möjligheter, t.ex. att förändra tankesätt och sociala relationer som leder till bättre utveckling av kunskap. Genom modersmålet skall tvåspråkiga elever få möjligheter till att vidareutveckla sina kunskaper i olika ämnen (Skolverket, 2000, s 25). I kursplanen för svenska som andra språk betonar Skolverket vikten av att språklärandet skall vara sådant att eleverna kan förknippa och befästa kunskaper i modersmålet som en förutsättning för svenskinläring kunskapsutveckling (SKOLFS, 2000, s 135).

Mai Beijer, som har arbetat i Undervisningsrådet under trettio år på nationell nivå med skolutveckling inom mångfaldsområdet, beskriver språk som den viktigaste delen i skolutveckling för tvåspråkiga elever. Hennes sammanfattning av språk är av en delad erfarenhet inom utveckling av metoder och material för modersmålsundervisningen för invandrarelever.

Genom språk uttrycker vi våra kulturer och värderingar. Språk ger oss självkänsla. Språk bär kunskaper och är grunden i mötet med andra människor. Vi behöver språk för att kunna tänka, drömma, formulera frågor och lösa problem. Flera språk ger flera möjligheter (Beijer, 2008, s 55).

Självva är vi tvåspråkiga och redan under våra studier som vuxna i Sverige har vi stött på sådana ämnesproblem som kan uppstå när språket blir som ett hinder för förståelse. Därför har vi intresserat oss redan under vår utbildning för att undersöka mer om varför tvåspråkiga elever har lägre prestationsförmåga i skolan än enspråkiga. Utifrån våra ämnesinriktningar ansåg vi att det också skulle vara givande att fokusera på elevernas ämnesprestationer gällande olika ämnen.

Vidare är det viktigt för oss att öka på vår kompetens inom området med tanke på att vi kommer att stöta på tvåspråkiga elever i skolan när vi utövar vårt yrke. Sålunda kan vi skaffa oss en bra grund för att bättre identifiera de anledningar som ligger bakom de problemen som eleverna upplever på grund av tvåspråkighet. Dessutom är det vår uppgift att stimulera och förse eleverna med olika stöd utifrån deras behov. Vad är det som saknas hos tvåspråkiga elever och som gör att deras resultat försämras och intresset för skolan minskar? Vad kan man göra som pedagog för att styrka och öka elevernas stimulering och intresse för kunskapstillägandet och på vilket sätt?

1.1 Begreppsdefinitioner

I vår nuvarande multietniska skola använder man begreppet *tvåspråkighet*, flerspråkighet eller minoritetsspråkstalande för att känneteckna de elever som behärskar två eller flera språk samtidigt i olika situationer (Skutnabb – Kangas, 1981, s 94). Dessutom menar Harding och Riley (1993) att när man är tvåspråkig så talar man delar av två språk, och dessa delar stämmer sällan exakt överens. Det vill säga att det är omöjligt att kunna jämföra individens färdigheter kring tvåspråkighet och visa varför man använder språket i olika sammanhang t.ex. tvåspråkiga personer använder ett språk på arbetet och ett annat i hemmet och tvärtom.

Ladberg (2003, s 20f) beskriver hur ett språk som har hög ställning i ett samhälle kommer att vara värdefullt att kunna och ett sådant språk får dessutom en hög prestige och *status*. Det andra språket som en tvåspråkig talar blir ofta påverkat av det språket som har hög status och det är därför lånar man ord och uttryck från det.

Identitetsutveckling är dessutom nära kopplad till individens möjligheter till att utveckla sitt språk. Via språket kan man skapa sig en bild av både sig själv och sin omvärld, vilket innebär att genom kommunikationen och i mötet med andra skapar och förtydligar individen sin *identitet* och sina kulturella referensramar. ”Språket blir alltså ett viktigt medium för individen att markera tillhörighet” (Axelsson & Lindhe, 2000, s 10).

Vad man menar med *kodväxling* är den växelvisa användningen av två eller flera språk i samma yttrande eller samtal. Det kan vara ett ord, en fras eller flera meningar och det innebär att en talare kan tala ett språk, sedan säga ett ord på ett annat språk - kodväxla - för att därefter återgå till det språk som hon/han talade först. På liknande sätt kan talaren kodväxla en längre passage t.ex. flera meningar (Jonsson, 2010, s 127).

1.2 Avgränsning

I vår undersökning har vi begränsat oss till tvåspråkiga elever som minoritets elever i samhället. Otterup (2005, s. 13) beskriver hur ”*tvåspråkighet* betraktas som ett specialfall av flerspråkighet” och han bekräftar att någon slags skillnad mellan flerspråkiga och tvåspråkiga elever finns på både samhälls- och individnivå. Exempelvis råder i vissa länder tvåspråkighet i de områden som bebos av språkliga minoriteter, ofta på grund av politiska och historiska förändringar, och i andra länder där tvåspråkighet är mer utbredd.

En social form av tvåspråkighet som kallas *diglossi* kan användas i vissa samhällen. Det innebär att stora drag av språket används vid högtidliga tillfällen, i offentliga sammanhang och i skrift. Den kallas för höga formen och skiljer sig från den låga formen som är mer vardagligt språkbruk. Följaktligen kan formerna skilja sig åt i en begränsad omfattning och ofta kallar man dem för ”riksspråk” och ”dialekt”, men det kan röra sig om två helt olika språk som t.ex. i arabiska och grekiska språket (Harding & Riley, 1993, s. 28).

I vissa tvåspråkiga länder använder man språken för olika funktioner i olika sammanhang (Håkansson, 2003). Exempelvis Schweiz är ett land där de största språken har fått officiellt erkännande vilket innebär att samhällsservice kan ges på de språken till invånarna. I Sverige talas förutom svenska 146 språk i dagens grundskola och tio av de vanligaste modersmålen är berättigade till modersmålsundervisning (Musk & Wedin, 2010, s 15).

I praktiken är det bara svenska som används som officiellt språk, men samtidigt finns det fem officiella inhemska minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, jiddisch, romani chib (Lindberg, 2005). I vår uppsats behandlar vi varken minoritetsspråk eller flerspråkiga elever, utan tvåspråkiga elever med en annan bakgrund i grundskolan med fokus på deras skolprestationer. Däremot tar vi inte upp hur deras språkinläring i helhet, dvs. hur och på vilket sätt språkinläring sker.

1.3. Uppsatsens disposition

Dispositionen av vår uppsats har för avsikt att vägleda läsaren genom rapportens olika delar som består av sex olika avsnitt. I detta första inledande kapitel ges en bakgrund till arbetet, det vill säga vår motivation och vårt intresse för tvåspråkighet som undersökningsområde beskrivs. Sedan försöker vi definiera och förklara olika begrepp som kan vara främmande för våra läsare. Och genom att beskriva de begränsningar som vi har gjort försöker vi bevara rapportens precision till undersökningssyftet.

I den andra delen av vår empiriska undersökning har vi presenterat undersökningens syfte och förtydligande av frågeställningarna som vår rapport aktualiserar och söker svar på. I kapitel tre tar vi upp viktiga historiska perspektiv och teorier om tvåspråkighet som

grund till att förklara tvåspråkiga elevers prestationer i skolämnen med stöd av styrdokument och tidigare forskning. Det vill säga genom att beskriva och jämföra olika teorier med styrdokumentens bestämmelser, inklusive den nya läroplanen, försöker vi läsa ut det som finns om tvåspråkighet.

I metoddelen förklarar vi vilken metod vi har använt oss av och varför, hur urval av intervjupersoner har skett och vilken hjälp och vilka hinder vi har träffat på för att presentera undersökningens vetenskapliga giltighet. Tillvägagångssättet vid genomförandet tas upp i samma kapitel samt studiens tillförlitlighet beskrivs för att framföra storleken av bortfallet i vår empiriska undersökning.

I resultatdelen har vi försökt sammanfatta de viktigaste delarna av de intervjuer som vi har utfört med både lärare och elever. Samtidigt beskriver vi resultatet av klassobservationer som vi har genomfört för att framföra vad vi har kommit fram till i undersökningen.

I den avslutande delen diskuterar och analyserar vi resultatet i förhållande till tidigare forskning samt i förhållande till syfte och frågeställningar för att få fram en klarare bild av det undersökta problemet. Vidare tar vi upp områdets relevans för läraryrket som kan leda till ökat kompetens och förförståelse inför utövandet av läraryrket. Senare i samma kapitel ser vi fram emot fortsatt forskning inom området för att förbättra och utveckla det som vi inte har varit kapabla till att utföra i vår empiriska undersökning. Och sist men inte minst ger vi en liten reflektion av det som vi har kommit fram till i en avslutande ord.

2 Syfte och frågeställningar

2.1 Studiens syfte

Studiens syfte är att undersöka hur elevernas studieförmåga påverkas av att av att vara tvåspråkiga. Det som vi tar upp är ett helhetsperspektiv om första språkinlärning och hur den påverkar andraspråksinlärning som i sin tur påverkar elevernas ämnesprestationer. Eftersom språket är ett viktigt redskap för inlärning och kunskapstillägnande är det nödvändigt för vår studie att ta reda på tvåspråkigas intresse och engagemang för inlärning av modersmålet.

Lärandet av modersmålet kan ha en positiv eller negativ påverkan på elevernas skolframgång när den är färdigutvecklad. Det kan dessutom ha påverkan på deras andraspråksinlärning, dvs. svenska språket som ställs som ett krav på kunskapsinhämtandet i dagens skola. Vidare vill vi genom vår undersökning ta reda på hur tvåspråkiga elevers språk kan påverka elevernas kunskapstillägnande i ämnen. För det kan vara av stor vikt att veta om ämnesinlärning påverkas av tvåspråkighet.

2.2 Förtydligande av frågeställningarna

För att kunna ta reda på hur tvåspråkigas ämnesprestationer påverkas kan det vara bra att vi fokuserar oss på olika områden som kan påverka elevernas prestationer. Utifrån litteraturen och tidigare forskning har vi sammanställt frågor som är relevanta i vår empiriska studie t.ex.

1. Påverkas elevernas prestationsförmåga av tvåspråkighet?
2. Vilka anledningar ligger bakom bättre respektive sämre prestationsförmåga?

Utifrån forskarnings syn på lärandet av tvåspråkiga elever är det väsentligt att modersmålundervisaren behärskar svenska så att hon/han kan bidra till att utveckla elevernas kunskap om språken. Samtidigt är det en fråga om att kontrollera om modersmålsundervisningen kan ha större utrymme för språkliga aktiviteter, det vill säga att eleverna skall ha möjlighet till att skriva och läsa texter på båda språken (Ladberg, 2003). Därför kan det vara av vikt att vi tar med några andra aspekter som kan vara betydelsefulla för undersökningen som t.ex. att få veta om det finns utrymme för några språkliga aktiviteter under modersmål eller språkundervisningen, om lektionerna har en viss struktur dvs. om modersmållärarna behärskar svenska, hur de planerar undervisningen eller om eleverna över huvud taget är intresserade av att lära sig modersmålet.

3. Litteratur och teorier kring tvåspråkighet

I det här kapitlet skall vi ta upp olika förhållningssätt till tvåspråkighet i Lgr69, Lgr80, Lpo94 och den kommande Lgr11 som skall träda i kraft den 1 juli 2011 och som kommer att gälla när vi skall utöva vårt yrke. Samtidigt försöker vi beskriva kursplanens och Skolverkets olika diskussioner kring tvåspråkighet för att lyfta upp betydelsen av modersmål och andraspråksinläring i tvåspråkigas skolutveckling. Vidare utreder vi de teorier, forskning och studier om tvåspråkighet utifrån olika forskarperspektiv och de olika aspekter som kan ha betydelse för tvåspråkiga elevers kunskapsutveckling. Allt detta för att kunna ta reda på vilka anledningar som ligger bakom tvåspråkigas sämre respektive bättre skolprestationer och som kan ha betydande roll för tvåspråkigas framtida utbildning.

3.1. Kursplanen, Läroplanen och Skolverket

För cirka 30 år sedan beslutade riksdagen om att alla elever med ett annat modersmål än svenska skulle vara berättigade till modersmålundervisning utifrån den fastställda invandrarpolitiken: jämlikhet, valfrihet och samverkan. Enligt Mai Beijer behövs flerspråkiga invånare men för att de skall kunna delta i integrationsprocessen måste de kunna svenska. Dessutom måste de uppleva att de har något värdefullt att bidra med till exempel språkliga kunskaper och kulturella kompetens för aktivt deltagande i samhället (Beijer, 2008).

Modersmålet har avgörande roll för både den personliga och den kulturella identiteten. Det är genom modersmålet som tvåspråkiga elever vidareutvecklar sina kunskaper och självkänsla om den egna livssituationen som i sin tur leder till inläring på svenska. Ämnet har därför det uppdraget att stödja elevernas kunskapsutveckling. Modersmålet skall betraktas som en nyckel till att hjälpa eleverna att jämföra olika folk och olika kulturer (SKOLFS: 2000, s 135). I kursplanen för undervisning av modersmål lyfts upp betydelsen av utveckling av språkförmågan genom att aktivt arbeta med modersmålet som skall karakteriseras av kontrastivt perspektiv, vilket betyder att jämförelse mellan modersmålet och det svenska språket och mellan ursprungskulturen och svenska förhållanden skall ske.

Att kunna båda språken när man är tvåspråkig anses som en förutsättning för en bättre skolutbildning. Samtidigt är det skolans uppdrag att stimulera och väcka elevernas intresse samt föräldrarnas samverkan för att känna stolthet över att lära sig modersmålet, för det är inte ovanligt att tvåspråkiga elever har negativ inställning till sitt eget språk på grund av identitetskonflikt. Vidare framläggs och betonas vikten av välutbildade modersmåls lärare som skall undervisa tvåspråkiga barn, för annars kan det leda till att uppstå speciella svårigheter t.ex. att kunna förklara svåra begrepp som kan förekomma i olika skolämnen. Det som man också lyfter fram är betydelsen av samarbetet mellan

modersmåsläraren och språk- senare klasslärare/ämnesläraren som i första hand vilar på skoledningens ansvar (Lgr69, s 78-95).

Enligt Lpo94 skall eleverna tillägna sig goda kunskaper inom ämnen, utveckla ett rikt och nyanserat språk samt förstå betydelsen av att vårda sitt språk och lära sig att kommunicera på främmande språk. Enligt läroplanen skall läraren se till att eleven utvecklas efter sina förutsättningar, stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga, få stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling och samverka med andra lärare i arbetet för att uppnå målen. När det gäller rektorn står det att han/hon skall utveckla samarbetsformer som ser till att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande.

I den nya läroplanen (Lgr11, s 5-11) lyfter man fram vikten av modersmålet som ett ämne som kan bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålet och lärandet i olika skolämnen. Dessutom skall modersmålundervisningen stimulera elevernas intresse för att skaffa sig kunskaper i alla olika former. Därigenom skall eleverna ges möjlighet till att utveckla sitt språk, sin identitet och förståelse för omvärlden.

”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den kan främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper” (Lgr11, s 5).

I svenska som andra språk (Lgr11) betonar man samtidigt vikten av samband mellan svenska och modersmålet, med tanke på att språket har en stor betydelse för att kunna utöva inflytande på den egna identitetsutvecklingen och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang.

I Skolverkets rapport angående tvåspråkigas undervisning står det att lärarna måste ta reda på elevernas språk- och kunskapsutveckling för att kunna specificera vad tvåspråkiga barn behöver för stöd. Och det enda sättet för att få ett helhetsperspektiv är pågående dialog lärarna emellan. Samarbetet mellan lärarna har en betydande roll för att man skall avgöra vad eleverna har med sig i bagaget och vilken nivå de ligger på så att man kan undanröja alla hinder inför inläringen av olika ämnen.

Vi lärare behöver ofta definiera elevernas språknivå inför varandra för att klargöra vad eleven kan klara av i skolsammanhang (Skolverket, 2001).

Sammanfattningsvis är det viktigt att tillägna sig språkliga kunskaper i både modersmålet och det svenska språket. Det vill säga att aktivt arbeta med modersmålet leder till utveckling av personliga och kulturella identiteter som bidrar till utvecklingen av det andra språket, därför är anknytningen mellan båda språken ett villkor för en bättre

skolutbildning för tvåspråkiga elever. För det andra lägger man vikt på samarbetet mellan lärarna för att aktivt kunna stimulera och öka elevernas intresse för att utveckla ett vårdat språk. För det tredje tar man upp betydelsen av modersmålskunnande av svenska språket för att kunna dra paralleller mellan språken som leder till bättre förutsättning för tvåspråkigas utveckling av språk.

3.2. Tidigare forskning

En stor del av den tidigare forskningen har positiva resultat vad gäller tvåspråkighet och man menar att tvåspråkigheten kan betraktas som en tillgång för eleven för att uppnå bättre skolresultat. Motivationen för att skolan skulle stödja modersmålsundervisning var de tre målen valfrihet, jämlikhet och samverkan. Kunskapen i modersmålet ses som en förutsättning för gemenskapen i familjen och delaktigheten i den egna språkgruppen, d.v.s. kollektivet inte minst gäller detta med tanke på att Sverige nuförtiden behöver människor med goda språkkunskaper och bred kulturkompetens (Beijer, 2008).

Språket är en mekanism för att bildligt uttryckt lagra kunskaper, insikter och förståelse hos individer och kollektiv. Det vill säga att det är via språket kan vi jämföra, byta information, kunskaper och färdigheter i samspel med andra (Säljö, 2008, s 34). Studier som Collier & Thomas (2002) visar att långsiktiga satsningar på modersmålet har betydande roll och påverkan på tvåspråkigas andraspråksutveckling och fortsatt skolframgång.

Inger Lindberg (2008) är professor i tvåspråkighet med inriktning på andraspråksinläring vid Institutionen för utbildningsvetenskap hävdar att så länge tvåspråkiga elever inte behärskar andraspråket kommer de att ha sämre förutsättningar än enspråkiga elever, och anledningen kan vara att flerspråkiga elever har sitt ordförråd fördelat på flera språk. Hon förklarar att enspråkiga elevers ordförråd kan vara mellan 8000-10 000 ord som det för mesta behärskas receptivt och används först vid produktionen, medan tvåspråkiga elevers ordförråd kan ligga runt 3000- 4000 ord beroende på ett mer begränsat receptivt ordförråd. Det vill säga att enspråkiga elever har större ordförråd i det kunskapsstillägnet språket som är svenska än tvåspråkiga elever som talar eller hör modersmålet och börjar med att lära sig svenska först när de börjar skolan, därför riskerar de att ha mindre ordförråd.

Kenneth Hyltenstam är en svensk språkvetare, professor i tvåspråkighet och är verksam på Centrum för tvåspråkighet på Stockholms universitet och Tuomela är doktorand vid Centrum för tvåspråkighetsforskning. De hävdar att ett tvåspråkigt barn som lever i en tvåspråkig miljö måste behärska sitt modersmål till en bra nivå, annars kommer inte han/hon att kunna lära sig bra svenska med tanke på barnets utvecklingsspråksförmåga som kan komma från tidiga åldrar (Hyltenstam & Tuomela 1996, s 41). Till stöd för

denna syn hävdar Sellgren (2006, s 200) att ämnesundervisning som sker på svenska ställer höga krav på tvåspråkiga barns språkbehärskning inte minst på dem som inte har nått en åldersadekvat nivå i sitt andra språk.

Beteendevetare, fil. dr. i pedagogik Ladberg har samma förhållningssätt gällande tvåspråkiga barn. Hon tycker att tvåspråkiga barn skall få möjlighet att utveckla sitt första språk som är mycket viktigt för utvecklingen av det andraspråket, med andra ord stödjer språken varandra och inte tvärtom som många tror. Hon menar att barn som har svårt att utveckla sitt språk fastnar på en lägre nivå. De kan behöva hjälp att utveckla sitt modersmål, för när modersmålet går fram lossnar det ofta även i det nya språket.

Barnets modersmål har från början ett försprång framför andra språk, även som tankeredskap. En människa tänker, associerar och drar slutsatser med de språkliga medel hon tar till sitt förfogande. Det språk som har utvecklats längst fungerar bäst för tänkande. Det blir alltså lättare att dra slutsatser och lära sig nya saker om man får använda det eller de språk som man har utvecklat längst. (Ladberg, 2003, s 100)

Ladberg menar att tvåspråkiga barn utvecklar sitt tänkande på det första talande språket sedan tar det till sig allt nytt och utvecklar det genom det första språket för det är lättare för dem. Ett annat argument för modersmålviktighet är att den bidrar till att stärka en etnisk identitet samt språklig, kognitiv och kunskapsmässig utveckling, dvs. att kunna sitt modersmål ökar ens självrespekt som i sin tur leder till att respektera andras identitet (Hyltenstam, 1996). Med andra ord språk en viktig komponent i vårt identitetskapande vad gäller både samhällsnivå och individnivå.

Däremot visar andra forskningar att det finns en stor skillnad mellan tvåspråkigas och enspråkigas skolresultat. August och Hakuta (1997) beskriver i sina studier kring tvåspråkiga barns utveckling av språk hur de elever som har växt upp i flerspråkiga miljöer och utvecklat sina modersmål är de elever som är försenade i sin andraspråksutveckling. Enligt dem har modersmålet negativa och förvirrande konsekvenser på tvåspråkigas kognitiva utveckling. Men i de här undersökningarna har man varken tagit graden av tvåspråkighet eller de sociala skillnaderna mellan tvåspråkiga och enspråkiga elever i beräkningen. Det vill säga att man har valt ut de undersökta eleverna utifrån föräldrarnas efternamn och födelseort, menar Lindberg (2002).

Kodväxling hos tvåspråkiga elever är en annan aspekt som språkforskarna tar med i beräkningen när det gäller tvåspråkighet. Att kodväxla är ett sätt att utnyttja hela sin språkliga förmåga och använda hela sitt ordförråd på ett sätt som dem enspråkiga eleverna saknar. Lindberg (2002, s 4) menar att en del forskare betraktar användningen av flera språk samtidigt som ett språk i sig. Att kodväxla kan verka förvirrande men i själva verket ger den tvåspråkige tillgång till extra kommunikationsresurser som är

mycket uttrycksfulla. När de tvåspråkiga kodväxlar innebär det att de har tillgång till båda språkens samtliga uttrycksmöjligheter, därför kodväxlingen är alltid meningsfull (Harding & Riley, 1993, s 65).

Jonsson (2010, s 129) bekräftar att kodväxling inte kan ses som ett tecken på bristande språkförmåga eller något man bör undvika och som vissa forskare anser. Utifrån de studier Jonsson har utfört poängterar hon att kodväxling fyller lokala och globala funktioner. Hon menar att de lokala funktionerna som syns i texten eller i tal är för att förtydliga något eller för att markera en nyansskillnad mellan ord på olika språk. Medan de globala funktionerna som varken syns i text eller hörs i tal berör makt och identitet, för att kodväxlingen är en viktig del av identitetskapande för tvåspråkiga elever. Ofta förekommer både de lokala och globala funktionerna samtidigt, menar hon.

Axelsson (2000, s 87) som är docent i tvåspråkighetsforskning och universitetslektor vid Institutionen för utbildningsvetenskap påpekar att elevernas kodväxling kan påverkas i stor utsträckning av språkets status. Påverkan kan upplevas på olika sätt av eleverna, vissa elever upplever svenska språket viktigare än modersmålet men samtidigt tycker att det är en svaghet att inte kunna sitt modersmål. En annan aspekt som hon tar upp i detta sammanhang är en variation i gruppernas storlek, det vill säga att större grupper oftast kodväxlar i skolan. I vårt multietniska samhälle behandlas vissa språk med mindre allvar och det märks genom att ojämn fördelning av ekonomiska resurser (jämfört med andra språk som har hög status såsom engelska, tyska och franska). Det vill säga att "lågstatusgrupper blir helt enkelt lågstatusfrågor" vad gäller både ekonomiska konsekvenser och brist på seriositet (Hyltenstam och Tuomela 1996, s 13).

När språket har status i samhället får tvåspråkiga elever en positiv hållning till sitt modersmål och detta leder till att man både praktiserar och kodväxlar på det språket, t.ex. engelska språket som har högre status än arabiska kan praktiseras mer av elever som har engelska som modersmål (Wagnar, Strömqvist & Uppstad, 2010). Att barnen blandar ihop språken kan ha flera skäl bland annat bakgrund, eleverna växlar inte mellan språken för att de inte håller isär språken utan för att de inte behärskar språken så bra för det första, för det andra för att visa samhörighet och inte utmärkas som sämre medborgare och för det tredje är på grund av språketsstatus (Ladberg, 2003, s29-32).

Vidare tycker Ladberg att det finns andra aspekter som bidrar till tvåspråkigas bättre förståelse av det svenska stoffet, och här betonar hon vikten av att modersmåls läraren skall kunna bra svenska så att hon/han kan förklara, hjälpa och ge stöd till eleven. Och utrymmen för språkliga aktiviteter i undervisningen måste vara större. Men eftersom det är läraren som talar större delen av lektionen och elevens språkliga insatser är för det mesta att svara på frågor så bidrar det till mindre aktivitet och kreativitet, menar hon.

Hyltenstam och Tuomela (1996, s 43) betonar att föräldrarna måste kunna behärska majoritetsspråk så att risken inte blir så stor då kommunikationen mellan föräldragenerationen och barnen sker. Axelsson & Lindhe (2000, s 21) beskriver skillnaderna mellan skolan och hemmet för tvåspråkiga elever som påverkar elevernas identitetsutveckling för enligt de tvåspråkiga elever bär med sig delar av sin kultur och Sveriges kultur. Samtidigt menar de att föräldrarnas utbildningsbakgrund och deras socioekonomiska position påverkar eleverna identitets och personlighetsutveckling.

Sellgren (2006) tar upp vikten av samarbetet mellan ämneslärarna på ena sidan samt ämneslärarna och modersmålslärarna på andra sidan har betydande roll i tvåspråkigas utveckling av det andra språket. Samarbetet innebär att utvärdera och planera undervisningens innehåll som i sin tur bidrar till att dra gemensamma paralleller mellan ämnesinnehåll och andraspråket för att vidareutveckla elevernas tillägnande av kunskap.

Sammanfattningsvis ser man på tvåspråkighet som en tillgång till elevernas bättre förutsättning för skolarbetet. Språket ses som en färdighet för att komma i kontakt med omgivningen som leder till utveckling av kunskapsnivån. Med tanke på att tvåspråkiga elevers mindre ordförråd är det viktigt att långsiktigt satsa på modersmålets utveckling, tycker forskarna.

Vidare anser man att utvecklandet av modersmålet bidrar till bättre utveckling av det andra språket som är kunskapstillägnande språk i skolan. Därför är samarbetet mellan lärarna något väsentligt för att eleverna skall lyckas med skolarbetet. Det vill säga att lärarnas samarbete vid planering av metod och material för tvåtvåspråkigas inläring har stor roll. Det som forskarna påpekar är modersmålets roll och status i skapandet av identitet som styrker elevernas utveckling av språk. Det vill säga högpositionerat språk ger positiv hållning till lärandet av språk och lågpositionerat språk ger negativ hållning till lärandet av språk.

3.3 Teoretisk inramning

Svenskan betraktas som det dominerande språket i skolan, medan i hemmasfären är modersmålet starkast och hur barnet lär sig sitt första språk parallellt med det andra språket kan ha olika teorier. En av de här teorierna är det behavioristiska synsättet som beskriver hur barnet lär sig sitt första talande språk genom att härma. Däremot kan barnet lära sig det grammatiska språket i skolan på basis av det första språket.

Den ryska vetenskapsmannen Lev Semjonovitj Vygotskij (1896-1934) har intresserat sig av det sociokulturella synsättet och menar att vi som individer är olika och vi lär oss olika genom interaktion med varandra. Det innebär att vi utvecklas genom den

sociala miljön som vi lever i och här syftar han på att barns lärande har den sociala karaktären som anses viktig för barnsspråksutveckling. Vygotskij uttrycker dessutom att tvåspråkighet leder till ett mer flexibelt tänkande som i sin tur främjar individens problemlösningskapacitet och lättare framkallar olika lösningar på olika problem (Vygotskij, 1999).

Han poängterar att språket kan betraktas som en länk mellan det inre och det yttre. Det vill säga, mellan människans tänkande och kommunikationen med omgivningen. Ett perspektiv som stödjer detta är det som Wagner, Strömqvist & Uppstad (2010, s 57) tar upp om vikten av att kunna flera språk. De värderar lärandet av modersmålet på ett utvecklat sätt därför att det finns överföringsvärden mellan språken som krockar som man kan hänga kunskaper på.

Utifrån det sociokulturella perspektivet uppfattar vi att flerspråkiga elever lär sig genom att koppla vad de redan har för erfarenheter och hur de tillägnar sig nya tankar av verkligheten (Lindqvist, 1999). Sedan införandet av hemspråkundervisningen i svenska skolor år 1977 så har man konstaterat att vara tvåspråkig och framför allt att kunna behärska modersmålet genom att delta i hemspråkundervisningen kan anses som grund för barns personliga utveckling. Att tillägna sig olika språkkompetenser kan bero på vilken ålder man befinner sig i, det vill säga att ju äldre man är, desto svårare blir att lära sig ett nytt språk.

Enligt det här synsättet har modersmål en positiv och betydande roll för tvåspråkigas andraspråksutveckling, dvs. att utveckla sitt andra språk parallellt med en fortsatt utveckling av det första språket i en atmosfär där båda språken kompletterar och berikar varandra. Sålunda värderas båda språken lika högt så att det leder till en additiv¹ tvåspråkighet. Däremot när tillägnandet av det andra språket sker på bekostnad av det första så är det en subtraktiv² tvåspråkighet som gäller, och i det här fallet kommer tvåspråkiga barn att överge sitt modersmål för att det dominerande språket talas av majoriteten (Lindberg, 2005, s 333).

Sjöberg som är professor i naturvetenskapens didaktik beskriver språk som det viktigaste medlen som eleverna lutar sig mot. Men vid elevernas första möte med skolans naturvetenskapliga ämnen upptäcker de att deras språk är fel blir de då knappast motiverade att lära. Argumentationen ligger på att olika kontext kräver olika specialspråk och man måste vara medveten om att situationen kräver det ena eller andra. Språk är ett redskap för kommunikation. Det är inte rätt eller fel som redskap, men det kan vara tillämpat för olika ändamål (Sjöberg, 2010, s 412).

¹ Utifrån Lamberts perspektiv additiv tvåspråkighet är en balanserad två- eller flerspråkighet där båda språken kompletterar och berikar varandra (Lindberg, 2005)

² Utifrån Garcias perspektiv subtraktiv flerspråkighet innebär att andraspråksinläraren i en huvudsakligen enspråkig miljö successivt överger sitt modersmål (Prentice, 2010, s11)

När det gäller det matematiska perspektivet för inläring, tycker Löwing som är filosofie doktor i matematikämnets didaktik att inläringen är olika beroende av den kulturen som är knuten till modersmål. Det är självklart att tvåspråkiga elever förväntas att ta emot matematikundervisning på svenska därför är det viktigt för dem att de har byggt upp en bra begreppsapparat på sitt modersmål på ett bra sätt så att de kan överföra denna till det andra språket utan problem. Risken ligger för tvåspråkiga elever som inte har fått den möjligheten att tillgodogöra sig ett funktionellt språk så att de kan på ett fruktbart sätt kunna lära sig matematik (Löwing & Kilborn, 2008, s 40).

3.4 Sammanfattning av kunskapsläget

Enligt Beijer (2008, s 143) är det nästan en femtedel (motsvarar 18 % av skolans elever) som har en annan bakgrund än svenska. Därför är det viktigt att vara medveten om en sådan variation i klassrummen och att man kommer någon gång i sin blivande yrkesroll att bemöta dessa elever. Därför föreslår Skolverket att man skall satsa bättre på modersmålundervisningen genom exempelvis att samla elever som tillhör samma språkgrupp i en skola och på det här sättet behöver inte modersmålläraren ambulera mellan olika skolor för att lyfta upp modersmålundervisningen som nödvändighet.

Enligt det sociokulturella perspektivet är språket det viktigaste redskapet i individens lärande för att det är via språket kommer man i kontakt med omgivningen där sker kunskapsstillägandet. Utifrån de teorier som vi har nämnt kan man konstatera att modersmålundervisningen har betydande roll i tvåspråkigas andraspråksinläring som är kunskapsrelaterat språk i skolan. Det vill säga att utveckla det första språket leder till utvecklandet av det andra språket som är ett krav språk för ämnesinläring.

Att utveckla modersmålet parallellt med utvecklandet av det andra språket är en additiv tvåspråkighet. Däremot att utveckla det första språket på bekostnad av det andra språket är subtraktiv tvåspråkighet. När man utvecklar språket additivt väljer man långsiktig utvecklande av båda språken. Däremot när man väljer att utveckla språket subtraktivt överger man sitt modersmål för att utveckla det andra språket för att det talas av majoriteten eller modersmålet har låg status i samhället, påpekar forskarna.

Att lära sig fler språk är det som att koppla mellan gamla och nya erfarenheter, det vill säga att språken betraktas som krockar som man hänger kunskaper på eftersom det finns olika överföringsvärden mellan språken. Det naturvetenskapliga perspektivet pekar på språkets vikt i tvåspråkigas inläring. Olika kontext kräver olika specialspråk, därför måste man tillämpa språket för olika ändamål. För så fort upptäcker eleverna att de har fel språk blir de direkt omotiverade för naturvetenskapliga ämnesinläringar. När det gäller det matematiska perspektivet lägger man stor vikt på utvecklandet av ett funktionellt språk för att lära sig matematik. Det vill säga att elever som har missat möjlighet

till att utveckla ett funktionellt språk missar möjlighet till att lära sig matematik på fruktbart sätt.

Det som man kan konstatera av det ovanstående är tvåspråkigas behov av språkutveckling för att lätt kunna tillägna sig kunskap i skolan. Utvecklingen skulle ske genom att utveckla det första språket parallellt med det andra kunskapstillägnande språket. Tvåspråkiga elever behöver ha rätt inställning till sitt modersmål för att kunna skaffa sig ett funktionellt språk för att kunna lära sig matematik och ett specialspråk för olika kontexter för att vara motiverade inför inläringen av naturvetenskapliga ämnen.

Andra viktiga aspekter relateras till tvåspråkigas problem för utvecklandet av språk exempelvis modersmåslärares kunnande av det andra språket som kan ha stor betydelse för elevernas språkutveckling. Föräldrarnas kunnande av majoritets talande språket för kommunikationens skull mellan generationerna och Vikten av att utveckla språket i tidiga åldrar eftersom det blir alltmer svårare att lära sig språket i senare åldrar.

Samarbetet mellan lärarna värderas högt för det är genom samarbetet kan man planera undervisningens material på ett sätt där man kan dra paralleller mellan olika ämnen som ett villkor för kunskapstillägnandet. Språkets status har betydelse för elevernas identitetsskapande, det vill säga att om språket har hög status i samhället kommer eleverna att ha positiv inställning till språket och vice versa. Kodväxlingens betydelse i tvåspråkigas vardag som kan ha globala och lokala funktioner. Tvåspråkiga elever använder sig av hela sin språkliga förmåga därför kodväxlar dem ofta eller det kan bero på bristande språklig förmåga.

4. Metod

I följande avsnitt kommer vi att presentera de metoder och material som vi har använt i vår undersökning. Forskning är teoretisk i betydelsen kumulativ, det vill säga att det handlar om att få grepp om en viss diskurs som finns på området och sedan gäller det att få en överblick över de teoribildningar som brukar tas till utgångspunkt för analyser, med andra ord den empiriska kunskap som redan finns och den metodarsenal som tidigare har kommit till användning och kanske de normativa diskussionerna om hur det bör är beställt på området (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, s 18).

4.1 Kvalitativ undersökning

Stukat (2005, s 30) skriver att ett vanligt sätt att kategorisera pedagogiska studier är i kvantitativ och kvalitativ forskning, vilket i viss mån är jämförbart med uppdelningen på naturvetenskapliga metoder. För att kunna utföra vår studie på vetenskaplig grund har vi valt att utgå ifrån den kvalitativa undersökningen. Anledningen till vårt urval är att det finns större möjligheter att upptäcka och beskriva vilka fenomen som finns på det studerade området och att tolka och förstå de resultat som kan komma fram. Stukat beskriver det med sina egna ord:

Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga (Stukat, 2005, s 32).

Johansson & Svedner (2006, s 43) förklarar hur kvalitativa undersökningar är värdefullt att genomföra då man har bestämt frågeområdena. Dessutom denna metod karakteriseras på ett verbalt sätt vilket innebär att formuleringen sker muntligt eller skriftligt.

Det som kännetecknar den kvalitativa forskningsprocessen och skiljer den från den traditionella är att den inte är lika standardiserad och sekventiell. Det vill säga att den omfattar ett stort mått av flexibilitet och dynamik som i sin tur ger ett stort utrymme för variationer (Backman, 2008, s 56). En annan anledning till att vi valde just denna metod är att man kan gå på djupet i undersökningen (Wagnar, Strömqvist & Uppstad, 2010).

4.2. Val av metod

Vi har valt att använda oss utav intervjuer med strukturerade frågor och observationer där några aspekter skall observeras i klassrummet. Vi har valt att studera elever i årskurs 9 i en grundskola där 99 % av eleverna är tvåspråkiga och har en utländsk bakgrund. Intervjuade elever skulle representera årskurs 9 i den specifika skolan som vi har valt. Vi har valt att kombinera mellan olika metoder, för på det sättet som Stukát beskriver kan man koncentrera sig på en speciell händelse, person eller företeelse så att forskaren kan få fram kunskap och djupare förståelse- en flerdimensionell bild som exempelvis en kvantifierade surveyundersökning skulle vara svårare att klara av.

Vidare beskriver Stukát att en variant av det kvalitativa angreppssättet är fenomenografi som sätter fokus på vad och hur man lär sig. Man intresserar sig för hur fenomen i världen uppfattas av människor, vilket innebär att man är ute efter innebörder istället för förklaringar, samband eller frekvenser (2005, s 33).

Stukát hävdar vidare att när man väljer strukturerade intervjuerna med fastställt intervju-schema skapar man en situation där interaktionen mellan den som frågar och den som svarar blir så neutral som möjligt och sålunda slipper man "färgade" svar på grund av intervju-effekter³ och på grund av olika formuleringar av frågorna (ibid. s 38).

En fördel med intervjuer är de som inte vill medverka kan lättare tillfrågas om sina skäl vilket underlättar den kommande bortfallsanalysen⁴ (Esaiasson m.fl., 2007, s 265). En annan fördel är att både tolkningen av intervjupersonernas svar och utformningen av frågorna innehåller genuint kvalitativa överväganden, normativa ställningstaganden och tolkningsmoment (Bjererld, 2002/2009, s 25).

Observationer är den andra delen som vi tyckte att det är bra att komplettera vår undersökningsmetod med. Karl Popper (1902-1994) är en av de stora vetenskapsfilosoferna och enligt honom spelar observationer en avgörande roll vid prövning av teorier eftersom huvudtanken är att vi observerar när vi forskar. Dessutom ses observationer som en aktiv process och huvudsakligen startar vi aldrig med teorilösa observationer där alla iakttagelser förutsätter att vi observerar och klassificerar fenomen ur en viss synpunkt och utifrån vissa intressen (Gilje & Grimen, 2007, s 87).

³ Med intervju-effekt avses att intervjuaren uppträder med ordval, tonfall, ansiktsuttryck på sådant sätt att den som intervjuas förstår- medvetet eller omedvetet- vad som förväntas av dem. Svaren blir inte riktigt ärliga och sanna (Stukát, 2005, s 38)

⁴ Effekterna består dels av att intervjuaren får olika svar från samma respondenter och dels att svaren på frågorna som upplevs vara känsliga blir annorlunda när intervjuaren är närvarande än när svaren skrivits i en postenkät (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, s 265).

4.3 Urval av intervjupersoner

Under hösten 2010 har en av oss genomfört sin VFU i en grundskola där vi utfört våra intervjuer och observationer. Genom att kontakta LLU⁵ har vi fått hjälp av henne att bestämma en tid för att göra upp en planering. Med hjälp av LLU har vi valt en elev från varje klass i årskurs 9. Bakomliggande tanken är att dessa elever skall representera hela årskurs 9 i skolan. Vi har dessutom gjort vårt urval utifrån olikheten i språk, betyg, nationaliteter och sociala egenskaper. Lärarna gav sina samtycken till att ställa upp i intervjuerna och accepterade sedan vår närvaro i klassrummen för att utföra observationer.

Sammanlagt har vi intervjuat sex elever från sex olika klassar för att ta reda på elevernas syn och tankar kring deras tvåspråkighet och dess påverkan på ämnesprestationer. För att ha språklärares perspektiv kring tvåspråkighet har vi valt att intervju två språklärare, den ena i svenska språket och den andra i svenska som andra språk. Båda språklärarna som vi har valt undervisar infödda och nyanlända elever på skolan, därför tänkte vi att de kanske kommer att dela med sig viktig information kring tvåspråkiga elever när man jämför resultaten

Vi har också intervjuat en MA/ NO lärare för att undersöka både matematiskt och naturvetenskapligt perspektiv kring tvåspråkighet. När det gäller modersmål undervisningsbetydelse har vi valt att intervju två modersmållärare för kurdiska och arabiska språket som eleverna deltar i på skolan. Tre Observationer har vi utfört i klassrummen, den ena i svenska språket, den andra i modersmålet arabiska och den tredje i modersmålet kurdiska för att observera några aspekter som kan förtydliga den abstrakta informationen kring vikten av språk och modersmålinläring för tvåspråkiga elever på skolan.

Anledningen till att vi valde att göra vår undersökning i den skolan var att en av oss utförde sin VFU på två olika skolor. Hon kunde uppmärksamma att på den första skolan (svenskområde och mest svenska elever) kunskapsnivån och elevengagemanget var mycket högre än på den andra skolan (ett område där bara invandrare bor och 99 % av eleverna har utländsk bakgrund).

4.4 Genomförandet

Vi var i skolan den 24 nov. och började intervju elever och lärare. Vi intervjuade två elever och en modersmållärare. Samma dag fick vi vara med på en lektion för modersmålsundervisning för att observera några aspekter (se bilaga) samt intervjuade vi modersmålläraren sent på eftermiddagen (kl 18.00). Dagen efter fick vi vara i skolan hela

⁵ LLU är forkortning av lokala lärarutbildare.

dagen för att utföra flera intervjuer med elever och lärare. Vi intervjuade tre elever och två lärare Ma/No lärare och språkläraren. Samt deltog vi i en annan observation för svenska språket. Den 26 nov. var vi i skolan för att intervju svenska som andra språklärare och ytterligare en elev till. Sist men inte minst deltog vi i en annan klassobservation för modersmålsundervisning på kurdiska samt intervjuade vi den ansvariga läraren. Intervjuerna med både lärare och elever hade spelats in med hjälp av bandspelare och det skedde i lediga och långa rum som vi hade tillgång till.

4.5. Studiens generaliserbarhet, tillförlitlighet (reliabilitet) och giltighet (validitet)

För att kunna bedöma tillförlitligheten måste man känna till hur undersökningsgruppen valts ut, hur många som ingår i undersökningen samt hur eventuella bortfallet kan tänkas påverka resultatet. För att kunna generalisera resultatet från en urvalsundersökning till att gälla populationen måste stickprovet alltså vara representativt, skriver Stukát (2005, s 58). Vår population är tvåspråkiga elever som vi har valt slumpmässigt stickprov för vi hade inte den möjligheten till att studera hela gruppen på grund av tid och knappa ekonomiska resurser. Ett sådant urval kan bidra till några intressanta och betydelsefulla delgrupper som är viktiga att inkludera (ibid. s 60).

Att uppnå god validitet - det vill säga att ha god överensstämmelse mellan teoretiska definitioner och operationella indikatorer och att mäta det vi påstår vi mäter – är avgörande för våra förutsättningar genom att erbjuda trovärdiga slutsatser om verkligheten. Den goda begreppsvaliditeten tillsammans med hög reliabilitet ger god resultatvaliditet (Esaiasson m.fl. 2007). Vi har valt att ställa upp intervjufrågorna utifrån tidigare forskning och t.o.m. har vi tagit ibland samma frågor som forskarna har ställt i sina forskningar, vilket betraktas som en mogen insikt för forskning. Forskning bör vara både kumulativ och att operationalisering och validitetsresonemang är en angelägenhet för hela forskarsamhället (ibid. s 273f). Om validitet skriver Stukát:

Validitet är ett begrepp som brukar anges som hur bra ett mätinstrument mäter det man avser att mäta (Stukát, 2005, s 126).

För att kunna göra trovärdiga data har vi använt oss av både intervjuer och observationer. Observationerna skulle ge ett stöd till vår undersökning eftersom det kan hända att intervjupersonerna inte talar sanningen av någon anledning och det kan vara bra att observera aspekterna på närmare håll vid observationen. Stukát (2005) uttrycker vikten av observationer som kan vara lämpligast när man vill ta reda på vad människorna gör och inte bara vad de säger. Det vill säga att forskaren hämtar kunskap direkt från sitt sammanhang. Enligt Stukát (2005, s 49) är nackdelen med observationer att de är tidskrävande och kräver genomtänkta metoder. Dessutom kan de upplevas som begränsande

eftersom de studerar yttre beteenden och det svårare att observera känslor och tankar hos individen.

Vid undersökningsgenomförandet har vi upplevt att vi inte hade tillräckligt med tid för att observera flera lektioner annars hade vi fått bättre underlag för analysen av resultat. Även om vi hade intervjuat fler språklärare hade varit betydelsefullt vid slutdiskussion. Vid observationer av modersmålsundervisningar anser vi att metoden kan ha gett större storlek av bortfall på grund av lektionernas tid som ligger utanför den ordinarie skoldagen, det vill säga att modersmålsundervisning brukar ligga ganska sent på eftermiddagar, fram till kl 18.00, med hänsyn tagen till att intervjuer av modersmållärarna var detsamma. Själva har vi också barn att hämta på dagis och även lärarna kan ha varit trötta och har inte tillräckligt med energi att svara på våra frågor. Dessutom när vi frågade en av språklärarna om observationstillåtelse verkade hon inte förberedd för det, vilket ledde till misstankar kring förändringar i strukturen och innehållet under lektionens gång.

4.6 Etiska aspekter

Förutom de ovan nämnda aspekter har vi tänkt på några andra etiska aspekter som enligt Stukát (2005, s 131) är både viktiga och nödvändiga för att utföra en undersökning. När det gäller informationskravet har vi informerat alla intervjupersonerna om syftet med vår studie innan utförandet av intervjuerna. Kravet på samtycke har vi skött långt innan intervjuerna. Vi har också lämnat tillståndsmall (utskrivit från sociologens hemsida) till alla elever så att föräldrarna skall skriva på. Andra krav som är viktiga att ta hänsyn till beskriver Trost (2005, s 41) är Konfidentialitetskravet vilket innebär att man som intervjuare måste informera alla medverkande personer. Dessutom skall intervjuaren bevara anonymitet, alltså varken namn på intervjupersoner eller platser skulle förekomma i vår studie. Nyttjandekravet har vi tänkt på genom att inte använda informationen på ett annat sätt eller lämna det ifrån oss till någon annan.

5. Resultat

I det här kapitlet skall vi redovisa resultatet av intervjuer av båda elever och lärare samt resultat av observationer som vi har gjort i klassrummen.

5.1 Intervjuer av eleverna

Sammanlagt har vi intervjuat sex elever från sex olika klasser i årskurs9 i en grundskola där 99 % av eleverna har invandrarbakgrund och har möjlighet till modersmålsundervisning. Vi har försökt sammanfatta och förkorta intervjuerna så mycket som möjligt för att kunna bara presentera de viktigaste delarna av samtalen som har relevans till områdets problem.

Elev A

Har varit i Sverige i tre år, pappan är utbildad ingenjör i sitt hemland och kan svenska språket. Däremot har mamman ingen utbildning och kan lite svenska. Eleven tycker att det är bra för honom att föräldrarna kan svenska då slipper han översätta för dem. Hela familjen talar kurdiska hemma, men syskon växlar oftast mellan svenska och kurdiska för att det ibland är svårt att hitta översättning till vissa ord. A gick i förberedelse klass när han flyttade hit, då hade han en invandrarlärare som tycktes kunde mycket bra svenska. Men när eleven började kunna bättre svenska och kom in i vanlig klass upptäckte han att lärarens svenska inte var tillräckligt bra speciellt när det gällde uttal. A berättar att hans svenska förbättrats efter att han flyttat till den här skolan.

Nu går han i ordinarie klass men får hjälp i svenska som andra språk när han inte klarar av något (läraren hjälper honom när han behöver även om han inte är berättigad till det). Han berättar att vissa texter i SO och NO är svåra för honom, men när han får hjälp klarar han av dessa ämnen mycket bättre. A kan sitt modersmål i både tal och skrift och han deltar i modersmålundervisning en gång i veckan. Modersmålläraren hjälper eleven med översättningen, säger han. Han tycker att han har nytta av modersmålsundervisningarna även om läraren inte har samma dialekt som han. Pappan hjälper till med läxor speciellt Matte. Däremot har han svårt att återförklara det på svenska efter att ha fått hjälp på sitt modersmål av pappan. A berättar att det inte gick bra för honom i skolan i fjol eftersom hans svenska hade blivit sämre då svenska som andra språks lärare var borta den perioden.

A har inte kontakt med några etniska svenskar, däremot praktiserar han svenska med sina kompisar på fritiden (även med dem som har kurdiska som modersmål). Kompisarna tycker att kurdiska har en låg status i samhället och därför slipper de kommunicera på kurdiska med varandra. Att det inte finns elever som har samma modersmål i klassen anser han som en fördel. Risken är annars att kommunicera med dem på kurdiska vilket

är inte bra för honom när det gäller svenska språket. Beträffande skolbetyg berättar eleven vidare att han har VG i matte och önskar att få lika bra betyg i de teoretiska ämnen som NO och SO och SV.

Elev B

Född och uppvuxen i Sverige, har vietnamesiskt ursprung och har bott på olika ställen på grund av många flyttningar som föräldrarna tycker om (hobby att bo på olika ställen). Föräldrarna kan inte så bra svenska och är utbildade. B kan inte behärska sitt modersmål och speciellt skriftligt. När det gäller svenska är hon däremot bättre på skriftspråk än talspråk. Hon tycker att familjens mångflytt har påverkat hennes skolgång eftersom hon har missat mycket när det gäller ämnen. Hon växlar mellan båda språken hemma men eftersom mamman är intresserad av att lära sig svenskan, vill hon helst kommunicera med dottern på svenska istället för modersmålet.

Eleven deltar i modersmålsundervisningen, lär sig ganska mycket och tycker att det är viktigt att kunna vietnamesiska för att hon tycker att det sociala livet kräver det, t.ex. att hjälpa vänner och släkter med tolkningen. Hennes modersmållärare kan svenska, vilket är bra för henne då läraren kan förklara orden på båda språken. Vad gäller skolämnen har eleven inte så bra betyg och hon ser inte på språket som ett skäl för misslyckande.

Hon har kontakt med etniska svenskar (mest via nätet) därför att hon har bott i Nässjö och gått i en skola där en stor andel är majoritets elever. Hon trivs i den nuvarande skolan. När hon umgås med kompisar på fritiden är det svenska blandat vietnamesiska som praktiseras och enligt henne så det kommer automatiskt utan att tänka på det. Hon tycker att hennes modersmål inte har någon hög status på en internationell nivå. Eleven får inte stöd i undervisningen hemma men samtidigt får hon hjälp av klasskompisarna med tanke på att extra hjälp är tillgänglig i skolan men hon inte deltar i den. I klassen finns det bara en kille som talar vietnamesiska, men de pratar sällan med varandra. Hon vill fortsätta med modersmålsundervisningen för att få mer information om sitt land samt extra poäng på betyget.

Elev C

Född och uppvuxen i Sverige, har arabiskt ursprung och har bott hela livet på samma ställe. Föräldrarna har varit i Sverige i 25 år. Pappan var ingenjör i sitt hemland och mamman arbetade som sjuksköterska. I Sverige jobbar pappan som busschaufför och mamma inom hemtjänsten och de behärskar inte svenska. Han deltar sällan i modersmålsundervisningen, därför har han svårigheter i den skriftliga delen, antar han. Han tycker att modersmålinläring kräver både tid och energi och det kan ske på bekostnad av andra ämne. Däremot deltar han i privata modersmålsundervisningar som arrangeras av föräldrarna under sommarperioder. Han tycker att modersmålläraren kan sammanlänka mellan både språken och hon kan hjälpa till när det behövs.

Teknik är det ämnet som han tycker mest om, berättar han. Att behärska svenska språket är inget bekymmer för honom och han har dessutom kontakt med etniska svenskar och

kan inte se någon skillnad i språket när han talar med dem, tycker han. Han kommunicerar med klasskompisarna på svenska språket men det kan hända att de växlar till arabiska för att undvika andras inblandning. Han tycker att arabiska har en viss status i samhället men inte lika värd jämfört med andra språken såsom engelska. Han har svårigheter i kemiämnet på grund av svåra texter som han oftast inte kan förstå. I hemmet får han stöd i undervisningen av sin stora syster. Han tycker att det är fördel att bo i ett sådant område för att man på sätt och vis stödjer varandra. Däremot medför det negativa konsekvenser när det gäller språket, det vill säga att man inte behärskar svenska vad gäller uttalet. Gällande skolämnen så har han ganska bra betyg i biologi, men däremot har han dåliga betyg i matematik och tycker att misslyckandet kan bero på att han har svårt att förstå de matematiska begreppen eller när det gäller texthantering.

Elev D:

Hon är född i Sverige och har bosniskt ursprung. Föräldrarna kommer ifrån Bosnien, är utbildade och kan svenska språket. I hemmasfären är bosniska det dominerande språket men däremot kommunicerar ibland syskonen på svenska med varandra när det är svårt att uttrycka sig på modersmålet. Eleven kan sitt modersmål i både tal och skrift och deltar i modersmålundervisningen då och då. Hon tycker att hon lär sig mycket under modersmålundervisningen och läraren är hjälpsam och är kunnig vad gäller båda språken, vilket är bra vid språkinläring. I klassrummet finns det 7 elever med samma bakgrund och det händer att de pratar bosniska under lektionerna, för man förstår varandra bättre och det kommer spontant utan att märka det. Hon ser inte på modersmålet som ett hinder när det gäller ämnesförståelse. Hon har kamrater som är etniska svenskar men inte så många. När hon umgås med dem känner hon att hon har mindre ordförråd vilket bidrar till att hon inte förstår vissa ord. Hon brukar fråga om ordens innebörd som ett sätt att lära sig, tycker hon.

Ett begränsat ordförråd beror, enligt henne, på att där de bor använder man inte svåra eller nya ord. Det är slang som praktiseras för det mesta. Hennes modersmål har status, antar hon, och det är värd att kunna behärska det i skrift och tal för att kunna kommunicera med släktingar även när man åker tillbaka till sitt hemland. Hon tycker att det är svårt med fysik när det gäller den matematiska delen och samtidigt finns det svåra ord som hon inte förstår. Lärarna, kamraterna och syskon kan stå till hjälp när hon möter svårigheter. Bra betyg har hon i engelska och tvärtom på matematik som tycks väldigt komplicerad. Hon känner sig trygg i det området där hon bor och ser det som en fördel för att alla känner varandra. Hon känner inte sig segregerad, men samtidigt kommer det att kännas konstigt om hon flyttar till en annan skola där det bara är svenskar. Hon tycker att hennes dåliga resultat beror på hennes dåliga engagemang i skolan.

Elev E:

Han är född här, har arabiska som modersmål och har bott hela sitt liv på samma ställe. Mamman är utbildad och kan bra svenska men pappan kan inte så bra svenska. Han kan arabiska, franska, svenska och engelska fast han behärskar talspråk mer än skriftspråk i språken. Han talar franska och arabiska med föräldrarna och för honom språken har sta-

tus för man har användning av det. Han deltar inte i modersmålsundervisningen för det är sent på eftermiddagar då har han träning och för att han kan tillräckligt med arabiska han behöver inte mer. Han tycker inte att modersmålet är ett hinder inför skolämnen dessutom kan ha bra svenska för han har gått på andra skolor där var mest svenskar som gjorde att han har skaffat sig ett bra grund och stor ordförråd.

Han tycker att det är lättare där han är nu jämfört med den andra skolan för kunskapsnivån är lägre här. Eleverna i det förra skolan var där för att lära sig något, men här gör de inte det, de bryr sig inte om skolan eller inläring, tycker han. Han tar hjälp av mamman eller kompisarna när han behöver det, dessutom finns det läxhjälp i skolan som man kan ta del av. Han har kontakt med etniska svenskar från förra skolan och han kan lika mycket som de. Det som han behöver för att kunna klara av skolämnen är mer koncentration för han tappar koncentrationen väldigt lätt.

Det skulle ha varit mycket lättare om han var enspråkig för att det är svårt att skilja mellan språken speciellt i det skriftliga, berättar han. Ämnet som han är bäst på är SO ämnen för han gillar geografi och fakta. Han vill flytta till England eller Frankrike när han är klar med gymnasiet och han tänker vidareläsa till civilekonom där. När han umgås med kompisarna är det blandat svenska med arabiska som gäller och det kommer automatiskt. När han och klasskamraterna inte vill att läraren skall förstå vad de säger så pratar de arabiska. Enligt honom har arabiska en hög status i samhället eftersom han tycker att det är viktigt för kommunikationer med vänner och släktingar.

Elev F:

Född i Sverige, har bott i Uppsala förut och flyttade sedan till det området där hon bor för närvarande. Hon har somaliska som modersmål, kan och behärskar svenska bra, tycker hon. Hon har kontakt med etniska svenskar från tidigare skolan och hon tycker att hennes uttal har påverkats efter flyttningen och det märker hon när hon umgås med dem. Enligt hennes tycke är anledningen till det att man anpassar sig efter det plats man lever i. Föräldrarna är somalier, välutbildade och kan bra svenska. Hon upplever inte att hon har några svårigheter i skolämnen och hon har bra betyg (VG+ i NO och MVG i Matte). Dessutom deltar hon regelbundet i modersmållektionerna. Hon tycker att modersmålläraren inte behärskar bra svenska vad gäller tal och att hon själv inte kan somaliska till fullo. Anledningen till det är att föräldrarna har olika dialekt som försvårar hennes inläring av somaliska, antar hon. Samtidigt tycker inte hon att modersmålet kan påverka negativt hennes studieprestationer.

När hon behöver hjälp i skolämnen då är det läraren och äldre syskonen som gäller. Hon umgås med kamrater som har olika bakgrund men inte somalier, därför blir det svenska som praktiseras för det mesta. I hemmet talar de blandat somaliska och svenska med både föräldrar och syskon men eftersom det finns ord i somaliskan som hon inte kan växlar hon till svenska istället för att kunna förstå ordens betydelse. Hon praktiserar somaliska mycket sällan under lektionerna och bara när hon vill säga något så att de andra inte förstår. Hon känner sig att hon tillhör det svenska samhället därför umgås hon

inte med somalier som är nyanlända. Att utbilda sig och läsa natur är hennes framtida planer. Hon tycker att hon har ett ganska stort ordförråd som är viktigt för att klara av skolämnen utan svårigheter. Det är endast uttalet som hon bekymrar sig för.

5.1.1 Sammanfattning av elevintervjuar

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att samtliga elever förutom elev E inte betraktar tvåspråkighet som ett hinder för sina ämnesprestationer och dessutom anser de att det är alltid fördel med att vara tvåspråkig som en markör för en social identitet. De intervjuade eleverna som behärskar svenska bättre än modersmålet (som är svenskinfödda) har bättre resultat i NO, SO och SV ämnen medan de elever som kom till Sverige lite senare i åldern har bättre betyg i MA ämnet än de övriga ämnena. Eleverna får stöd i skolämnen av antingen föräldrarna, syskonen, kompisarna eller lärarna.

Eftersom eleverna bor i ett område där en stor del av boende har en annan bakgrund än svenska har de ingen kontakt med etniska svenskar i det vardagliga livet (även om det finns några enstaka elever som har kompisar med svensk bakgrund från tidigare skolor) vilket gör att deras uttal blir alltmer sämre. I föreliggande studie har tvåspråkiga elever ambivalenta känslor och inställningar gentemot modersmålundervisning. Det vill säga att vissa av dem inte deltar alls i en sådan undervisning på grund av lektionens tid som ligger alltid utanför skoldagen eller den kolliderar med andra aktiviteter som tycks viktigare än modersmålundervisning.

Medan andra deltar på begäran av föräldrarna. I klassrummet kodväxlar vissa elever av olika skäl. Orsaken kan vara att vissa elever kodväxlar för att de vill berätta hemligheter utan lärares eller andras inblandning, att vissa grupper är större än andra på skolan eller vissa språk har högre status än andra i samhället allmänt. Utifrån intervjuerna visar det sig att samtliga elever behärskar modersmålet i tal men inte i skrift men de flesta är övertygade om att det är alltid fördel med att kunna modersmålet för att kunna kommunicera med släktingar och för framtida planer.

5.2. Intervjuer av lärarna

Sammanlagt har vi intervjuat två språklärare, en MA/NO och en modersmålslärare för att ta reda på lärarnas syn på tvåspråkigas skolprestationer inom olika ämnen

Modersmålslärare i arabiska:

Hon har läst ämnesdidaktik i Sverige men är inte examinerad lärare. För tre månader sedan fick hon jobba i skolan som modersmållärare i arabiska. Eleverna får modersmålsundervisning en gång i veckan i 80 minuter som absolut inte räcker eftersom man inte hinner med så mycket, säger hon. Många elever börja komma på modersmålsundervisning ganska sent i klass 8 för att det är då man sätter betyg på modersmålsundervisning. Föräldrarna vill gärna att deras barn skall delta i undervisningarna men eleverna

har inte tillräckligt engagemang eftersom lektionerna ligger sent på eftermiddagar då de är trötta och orkar inte fortsätta efter den ordinarie skoldagen. Hon tycker att det beklagligt att föräldrarna inte följer upp sina barn när det gäller närvaro och läxor. För att se till att eleverna skall närvara vid lektionerna tar hon kontakt med deras föräldrar. Detta fungerar för just denna gång sedan är eleverna borta igen och kommer till lektionerna sällan. När det är dags för föräldramöte så är det väldigt få antal föräldrar som närvarar vid sådana möten. Hon tar upp ett exempel och berättar att vid ett tillfälle var det bara 4 föräldrar av 20 som dök upp på mötet. Hon tycker att föräldrarna inte har tillräckligt engagemang som behövs för att uppmuntra sina barn.

Eleverna är så olika när det gäller intresset för modersmålet. Vissa närvarar bara för det betygsätts och andra vill lära sig modersmålet men de är tyvärr ett få antal. Eleverna tror sig att de kan få bra betyg enbart när de är närvarande vid lektionerna med tanke på att de varken kan skriva eller läsa på modersmålet. Å andra sidan tycker föräldrarna att deras barn har rätt till bra betyg eftersom eleverna kan ju redan det talande modersmålet. Hon poängterar dessutom att eleverna måste kunna standard arabiska (i tal och skrift) och att de använder sig av olika läroböcker som biblioteket importerar från arabländer. Hon anpassar läromedlen efter elevens kunskapsnivå och berättar att eleverna lär sig under de här lektionerna. Men däremot tar inte eleverna en sådan undervisning på allvar och ser på modersmålsundervisning som något roligt och avslappnande.

Hon ursäktar eleverna på grund av lektionernas tid som ligger alltid utanför skoldagen. När man lär sig ett språk är det oerhört viktigt att man praktiserar det, säger hon. Eleverna tycker inte att det viktigt att lära sig arabiska eftersom man inte har användning av det i allmänhet. Samtidigt *skäms* de för att betraktas som annorlunda i samhället och på tal om det nämner hon *vi och dem* känslan som eleverna upplever på grund av deras bakgrund. Hon beklagar sig över att hon som modersmållärare inte har kontakt med varken skolans ledning eller svenskundervisare. Hon vill gärna vara en del av skolan och elevernas aktivitet för att få en uppfattning om hur det går för eleverna i andra ämnen och det kan i sin tur underlätta modersmållärares arbete att hjälpa eleverna.

Hon upplever att många lärare i skolan har ett nedvärderade syn på modersmålslärarna och de tycker att arabiska inte är värd någonting. Hon påpekar att det inte finns några speciella lokaler för modersmålsundervisning i skolan. Som modersmållärare blir inte hon meddelad när en elev är t.ex. bortrest eller det händer oftast att andra lärare avbryter samtalet med varandra när hon kommer in i personalrummet. Hon tycker inte att man ska bli van vid detta och man ska klaga tills det blir en förbättring. Hon tycker att modersmålet har lägre status än ett annat språk, däremot är språken såsom engelska, franska och spanska mycket mer värda jämfört med arabiska, kurdiska och somaliska. Att kunna matte på arabiska skiljer sig inte från matte på svenska eftersom man inte blir testad på det språket man behärskar bäst, det handlar ju om kunskap och det spelar ingen roll på vilket språk det är, tycker hon.

Ma/No lärare:

Hon har jobbat i skolan i snart 2,5 år. Tidigare hade hon undervisat enspråkiga elever i andra skolor. Enligt hennes tycke jobbar tvåspråkiga elever bra utifrån sina förutsättningar och när det gäller enkla räkningar gör de bra ifrån sig. Men samtidigt har de svårt att förstå en matematisk text som är skriven på svenska. Läraren berättar att så fort man läser texten för eleverna och förklarar den tanken som ligger bakom denna text bidrar det till en bättre förståelse för att kunna lösa uppgiften. Läraren betonar att språket blir ett hinder för eleverna och det påverkar deras prestation negativt. Utifrån hennes tidigare erfarenheter bekräftar hon att enspråkiga elevers prestationer är mycket bättre än tvåspråkigas.

För nyanlända finns det möjlighet att få hjälp när de behöver men den möjligheten finns inte för infödda svenskar som har svårigheter. Däremot har man tillgång till extra hjälp som lärarna erbjuder en gång i veckan för varje ämne. Att få undervisning i t.ex. biologi, kemi, matte osv. på sitt språk skulle det leda till att eleverna klarar sig bättre eftersom det är språket som anses som hinder för att kunna uppnå målen, menar hon. Elev A exempelvis får hjälp av svenska som andra språks lärare som brukar hjälpa honom med språket framför allt och när läraren var borta ett tag presterade han inte lika bra. Hon tycker till och med att det var bäst om man kunde få lärare med olika inriktningar som talade olika språk eller kunde ämnen på olika språk. Samtidigt är det många elever som inte vill få undervisning på sitt språk även om man har erbjudit det eftersom det handlar om språkets status det vill säga att det är många som skäms för att få hjälp på sitt eget språk. Hon berättar att en av hennes elever som har en svenskförälder och brukar tala svenska hemma har mycket lättare att förstå och läsa texter i olika ämnen.

Hon tycker att eleverna presterar sämre i skolan eftersom man jobbar mer med språket i ämnen och om man lämnar eleverna jobba på egen hand klarar de inte av det. ”*Vi bearbetar texter, gör ordlistor och förklarar svåra begrepp och det gör man inte med enspråkiga elever*”, säger hon. Andra åtgärder som lärarna brukar ta är att de blandar eleverna från olika klasser efter social- och kunskapsnivån så att det leda till effektivitet. Men utanförskapet förblir den känslan som genomsyrar starkt tvåspråkiga elevers tankar, betonar hon.

Språklärare 1:

Hon undervisar engelska och svenska och har jobbat i den här skolan sedan 1999. Hon började jobba som lärare sedan 1978 i andra skolor där undervisade hon enspråkiga elever som tycks ha större ordförråd jämfört tvåspråkiga. ”*Man blir påverkade av sin kultur*”, betonar hon. Själv är hon tvåspråkig men det har inte hindrat henne för att skaffa sig kunskap. Hon växte upp i ett ”svenskt område” och hade kontakt med etniska svenskar. Problemet med de här eleverna är att de inte har det engagemanget för att lära sig svenska språket som behövs för att tillägna sig kunskap. Ingen kontakt med modersmålsundervisare har hon överhuvudtaget eftersom man inte hinner, säger hon. Däremot tycker hon att det viktigt för tvåspråkiga elever att delta i modersmålsundervisningen

därför att via språket kan man få sin riktiga identitet. Samtidigt hjälper det mycket när man lär sig ett nytt språk som byggs på förståelse av det första språket, beskriver hon.

Enligt hennes uppfattning har eleverna inte tillräckligt tid för att delta i modersmålsundervisningen. *Det är ingen nackdel med tvåspråkighet*, säger hon. Det som förvånade henne är att vissa elever inte kunde skriva något ord på sitt eget språk när hon bad dem om det. Hon upplever inte att språk har olika status i samhället, men däremot kan olika grupper ha fördomar mot en speciell folkgrupp. Hon brukar alltid uppmuntra sina elever till att lära sig sitt modersmål för att man inte vet vad man kan påträffa i framtiden samtidigt som man kan ha nytta av att kunna olika språk. När eleverna möter svårigheter i ämnen placeras de i mindre grupper (basgrupp) så att de får extra hjälp med långsammare tempo. Ett sådant sätt kan hjälpa eleverna bättre eftersom man har mer tid för att tillgodogöra deras behov, tycker hon.

Välutbildade föräldrar har större påverkan på sina barn och de kan lyckas bättre i skolan, bekräftar hon. Dessutom tillåter hon inte eleverna att praktisera sitt modersmål under lektionerna och det är bara svenska som gäller. Som lärare är det viktigt att vara strukturorienterad i undervisningen även för modersmålsundervisningen. Att byta miljö kan vara lärorikt för just dessa elever och hon berättar att skolan har en aktivitet där besöker de och blir besökta av andra skolor. Det kan anses som ett bra sätt att skaffa svenska kompisar som är svårt att få annars i den här miljön där de håller ihop. Men det är inte så bredd aktivitet, säger hon

Språklärare 2:

Hon undervisar i svenska som andra språk, engelska och franska och har jobbat i många år som lärare. Elever som har varit i Sverige i kort tid (t.ex. elev A) brukar få hjälp av henne med alla ämnen speciellt de teoretiska ämnena. Hon bearbetar texten med dem så att det underlättar förståelse. Att vara tvåspråkigt har både positiva och negativa konsekvenser. Hon tycker att det är en fantastisk upplevelse när eleverna räcker upp handen och kan ordensbetydelse, t.ex. på franska, och då försöker de koppla det till samma ord som har en likadan mening i deras språk. Däremot är nackdelen att många har dåligt ordförråd på svenska när man t.ex. tar NO och SO ämnen så finns många svåra ord som de inte kan förstå och det kan bli liksom ett hinder för bättre prestation.

Eleverna har ingen kontakt med etniska svenskar, med tanke på att skolan är det enda ställe där eleverna praktiserar svenska och så fort de kommer ut praktiserar de sitt modersmål, säger hon. Hon anser att föräldrarna har stort ansvar gentemot sina barn och de måste se till att barnen skall titta och lyssna på svenska kanaler så att eleverna har ett rikt och avancerad språk som nödvändighet för kunskapsutvecklingen. Hon tar kontakt med modersmålsläraren när det behövs, det vill säga att kontakten ej är schemalagd eller sker via skolan utan hon själv tar den på egen hand.

Att ha kontakt med modersmålläraren upplevs som en viktighet så att man drar paralleller mellan språken för att kunna bestämma elevens nivå, anser hon. Dessutom är det

viktigt med modersmålsundervisningen för att kunna vidareutveckla det nya språket. Risken är annars att de här eleverna lär sig halvsvenska. Att språken har olika status beroende på samhället stämmer till en del, men själv har hon inte märkt att eleverna upplever den skammen av att delta i modersmålsundervisningen. När det gäller att åtgärder för okunniga elever i språket är det basgrupper som gäller.

Hon förbjuder eleverna att praktisera sitt modersmål under lektionerna. Hon anpassar läromedlen efter eleverna behov och utvecklingsnivå. *”Att språkbada dessa elever på ett ställe där det finns bara svensktalande, t.ex. tar man de på en resa till Skåne i två veckor så att de bara skall prata svenska”* anser hon som en viktig aktivitet för att eleverna skall kontakta etniska svenskar. I skolan finns det en lärare som tar hand om skolbyte aktiviteten. Man tar med de här eleverna till andra skolor så att de kan växla och testa på att vara i svenskmiljö. Samtidigt tycker hon att det är viktigt att föräldrarna har positiv inställning till barnens skolgång, att de bryr sig om och har höga förväntningar, berättar hon.

5.2.1 Sammanfattning av lärarintervjuer

Lärarna håller med om att eleverna i skolan har stort problem med språket. Många av de här eleverna har svårt med att förstå och hantera texter därför bearbetar man texterna och definierar svåra begrepp genom att ordna ordlistor för dem. Att vara tvåspråkig har fördelar eftersom det finns gemensamma värden mellan språken som man kan ha nytta av, däremot ett mindre ordförråd ses som ett problem. Därför är det viktigt för de här eleverna att de kommer i kontakt med etniska svenskar och att byta miljö bidrar till att styrka deras identitet och motivation till att vara mer engagerade i skola. Föräldrarnas utbildningsnivå och deras engagemang i elevernas skolvärld är ett plus för att höja elevernas engagemang i skolan.

Vidare tycker lärarna att modersmålsundervisningen har betydande roll av utveckling i det andra språket därför uppmuntrar de eleverna till att gå på undervisningarna. Att språken har olika status beroende av det samhället man befinner sig i är något som de känner till och som påverkar elevernas identitet som i sin tur påverkar engagemanget och intresset av att lära sig språket. Lärarna är eniga om att eleverna behöver komma ut till en annan miljö där praktiseras rikare svenska än den miljö som eleverna befinner sig i där praktiseras ett fattigt enkelt språk som inte räcker till att klara sig med skolämnen.

När det gäller samarbetet mellan ämneslärarna och modersmålslärarna är det inget bestämt eller ordnat. Däremot tar en av lärarna kontakt med modersmålsläraren för att bestämma innehållet av undervisningen på båda språken. Lärarna är eniga om att eleverna skall ”språkbadas” för en period för att lära sig mer, därför har skolan börjat med en aktivitet då de besöker andra skolor för att eleverna skall ha kontakt med etniska svenskar. Samtidigt föreslår MA/NO läraren att det skall vara bra för de här eleverna att få möjlighet till ämnesundervisning på olika språk, men känslan av att betraktas som anorlunda kan hindra dem för att delta i sådana undervisningar.

5.3. Observationer i klassrummen

Vi har observerat tre lektioner, två i modersmålsundervisning och en i svenska undervisningen. Men på grund av tidsbrist kunde vi inte observera flera lektioner som skulle ge mer stöd till undersökningens resultat. Aspekternas syfte är att förtydliggöra för oss om eleverna lär sig något under de här lektionerna. Om det finns utrymme för språkliga aktiviteter under lektionerna, vilken struktur läraren har, det vill säga hur hon planerar sin lektion, om eleverna skriver några texter på båda språken, om de visar intresse för modersmålsinlärning och om läraren kan bra svenska så att hon kan dra paralleller mellan språken.

Observation i modersmålsundervisning i arabiska:

Läraren väntar på eleverna att komma in för att börja lektionen. Enstaka elever kommer in i klassen och sätter sig tre stycken vid samma bord. De har inget material med sig och frågar redan när lektionen slutar. Både lärare och elever börjar små prata blandat svenska arabiska och efter en stund sätter läraren igång. Eleverna skall ha prov nästa vecka och hon går igenom all material som de fick läsa under terminen. Repetitionen består av en blandning av geografi, historia och grammatik på arabiska. Läraren pratar varken riktigt svenska eller arabiska. Hon kopplar ihop orden på både språken så att det blir konstigt språkblandning. En elev kommer in i klassrummet efter 35 minuter försening och läraren reagerar inte. Två av sex elever skriver enstaka meningar, mer skoj i klassen och mycket mer tjat om lektionens längd. Läraren talar för det mesta och skriver ganska mycket på tavlan och man märker stavningsfel i hennes skrivande. Lektionen handlar bara om att läraren frågar och eleverna svarar (om de kan) men inga skriftliga processer.

Observation i modersmålsundervisning i kurdiska

Sex elever kommer in och rör sig runtomkring i klassen och det tar en stund innan de sätter sig. Läraren delar ut olika material utifrån elevernas nivåer och utav sex elever är det bara en elev som börjar jobba med materialet. Eleverna börjar redan tidigt fråga om när lektionen slutar. De reser på sig och går runt i klassrummet, går ut och lämnar klassrummet och kommer in och läraren reagerar inte på det överhuvudtaget. Hon jobbar med en enda elev som sitter framme och har ingen kontroll över de andra. Även om eleverna skulle jobba med olika material sitter läraren framme och läser högt för eleven utan att tänka på andras behov. Eleverna håller på med sina mobiltelefoner och tar inte hänsyn till läraren som i sin tur inte reagerar. Eleverna är redan trötta och ber läraren att sluta lektionen tidigare så att de jobbar med materialet hemma, men de lämnar det på bordet. Läraren släpper i väg eleverna en halvtimme tidigare.

Observation i svenska undervisningen

Läraren börjar med att skriva en uppgift på tavlan som eleverna skall göra. Hon skriver mål med undervisningen och läxan inför nästa lektion. Efter 10 minuter är eleverna klara med uppgiften och läraren börjar gå igenom det tillsammans med eleverna. 15 elever

närvarar vid lektionen och de sitter lugnt och koncentrerat. Det är läraren som pratar för det mesta och de svarar när läraren frågar de. Alla elever har material med sig, skriver och deltar i lektionen. Läraren går igenom vårdat och ovårdat språk, ber de att jobba tillsammans om de vill och de gör det i tystnad. Sedan börjar de gå igenom innehållet tillsammans.

5.3.1 Sammanfattning av observationer i klassrummen

Gällande klassobservationer i modersmålundervisning i kurdiska och arabiska så var det några enstaka elever som deltog i undervisningarna. De deltagande eleverna var hög ljudiga och stökiga vilket ledde till uppfattningen om att lärarna inte hade kontroll över situationen. Lärarna hade dessutom ingen struktur i undervisningen och de pratade för det mesta genom att ställa frågorna medan elevernas uppgift bestod av att besvara lärarens frågor men inga skriftliga processer. Eleverna hade dessutom svårt att skriva en text på modermålet och tyckte att grammatikdelen är svår att hantera. Egentligen kunde lärarna behärska varken svenska eller modersmålet på ett fungerade sätt. Med andra ord pratade lärarna ett blandat språk med eleverna vilket ledde till att förvirra eleverna alltmer och tappa lusten för modersmålsinläring. Stämningen i klassen var total förvirrande vilket bidrog till att man inte kunde begripa vad som pågick.

Å andra sidan var svensklärare mer strukturerad och undervisningen välordnad. Det vill säga att läraren verkade ha kontroll över eleverna som fick jobba i en lugn instämning. Stort utrymme för elevernas skriftliga och muntliga aktiviteter fanns då under lektionen. Dessutom ett fungerade grupparbete dök upp under bearbetning av uppgifterna.

6. Diskussion

I det här kapitlet skall vi diskutera resultatet i förhållande till tidigare forskning och i förhållande till undersökningens syfte och frågeställningar. Genom att analysera det som vi har kommit fram till utifrån intervjuer och observationer kan vi besvara våra frågor och precisera de problem som kan ha relevans för områdets problem. Vidare diskuterar vi vår undersöknings relevans för läraryrket och vikten av områdets problem för utövande av praktik som lärare. I fortsättningen ger vi förslag till en fortsatt forskning för att undersöka viktiga aspekter som vi kanske inte har haft möjlighet till att undersöka på egen hand för att bevara storleken av vår undersökning. Några avslutande ord kommer till slut.

6.1 Resultat i förhållande till tidigare forskning

Eleverna deltar sällan i modersmålsundervisningen och de som deltar gör det i sen ålder. Samtidigt bor de i ett område där bara invandrare bor. Eleverna själva berättar att föräldrarna inte kan så bra svenska, och det är slangspråk som praktiseras med kamraten och de har lite eller ingen kontakt alls med etniska svenskar. Samtidigt bekräftar språklärarna att det är fattigt enkelt språk som praktiseras. Eleverna har ingen möjlighet till att utveckla det svenska språket för att de tillbringar ganska kort tid på skolan och så fort de kommer ut talar de sitt språk och försöker inte skaffa sig kunskapen på annat sätt (som t.ex. att titta på andra kanaler än svenska eller att inte läsa på svenska osv.).

Ladberg tycker att tvåspråkiga barn skall få möjlighet att utveckla sitt första språk för att utveckla det andra språket för språken stödjer varandra och de som har svårt att utveckla sitt språk fastnar på en lägre nivå. Det som vi har tagit reda på från modersmålslärarna är att de flesta tvåspråkiga inte deltar i modersmålundervisningen förrän de har hamnat i klass 8. Då sätter man betyg, vilket gör att de inte kan utveckla sitt modersmål på så kort tid. Hyltenstam och Tuomela (1996) hävdar att tvåspråkiga barn som lever i en tvåspråkig miljö måste behärska sitt modersmål till en bra nivå, annars kommer de inte att kunna lära sig bra svenska med tanke på utvecklingen av barnets språkförmåga som kan komma från tidiga åldrar.

Vygotskij (1999) menar att tvåspråkighet leder till ett mer flexibelt tänkande som i sin tur främjar individens problemlösningskapacitet och lättare framkallar olika lösningar på olika problem. De tvåspråkiga elever som vi har intervjuat på skolan verkar inte ha det så lätt som Vygotskij beskriver. Alla elever förutom elev F presterar inte tillräckligt bra i skolämnen och har inte så bra betyg, Varför? Det kan bero på många olika anledningar. Ladberg (2005) beskriver att så länge tvåspråkiga elever inte behärskar andraspråket kommer de att ha sämre förutsättningar än enspråkiga elever. Eleverna tycker att

de behärskar svenska bra, men samtidigt har de svårt för teoretiska ämnen (kemi, biologi och SO) för det innehåller svåra begrepp som de har svårt att förstå.

Tvåspråkiga elever behöver hjälp med att utveckla sitt modersmål och när modersmålet förbättras lossnar det ofta även i det nya språket. Enligt modersmålläraren kan de elever som deltar i modersmålsundervisningen inte sitt modersmål tillräckligt vad gäller det skriftliga. Att tvåspråkiga elever inte är engagerade i modersmålinläring kan ha olika skäl, menar hon. Tiden för lektionerna som ligger sent på eftermiddagar och identitetsproblem kan vara de viktigaste skälen till minskat engagemang och motivation till modersmålsinläring (Ladberg, 2005).

MA/NO läraren menade dessutom att utanförskapet påverkar eleverna och de känner inte sig som svenskar, vilket påverkar deras skolmotivation. Den här uppfattningen kan styrkas av Hyltenstam och Tuomela (1996) som hävdar att modersmålsundervisning bidrar till att stärka en etnisk identitet samt språklig, kognitiv och kunskapsmässig utveckling. De menar att genom att kunna modersmålet ökar ens självrespekt som bidrar till att respektera andras identitet. Lärarna hävdar att eleverna inte deltar i modersmålsundervisningen för att de skäms att betraktas som annorlunda. De befinner sig i osvensk miljö och de har sällan kontakt med etniska svenskar. Allt detta leder till mindre möjlighet att utveckla språket som är nära kopplat till identitetskapande (Axelsson & Lindhe, 2000).

Enligt Säljö (2000) och Vygotskij (1999) är språket och den sociala miljön som man lever i det viktigaste för att jämföra, byta information, kunskaper och färdigheter i samspel med andra. Därför missar eleverna möjligheten till att utveckla sitt andra språk som är betydelsefullt för kunskapstillägandet. Däremot hävdar August och Hakuta (1997) att utveckling av modersmålet har förvirrande konsekvenser på tvåspråkigas kognitiva utveckling. Men som modersmålläraren säger, de här barnen har begränsad och outvecklad kunskap i sitt modersmål, vilket betyder att Lindbergs (2002) uppfattning om att i undersökningen har man varken tänkt på graden av tvåspråkighet eller tagit hänsyn till den sociala bakgrunden stämmer överens med modersmållärorens uppfattning.

Ladberg (2003) lägger stor vikt på modersmållärorens kunnande av svenska och utrymme för språkliga aktiviteter på båda språken under lektionerna, och det kan ha en stor betydelse för elevernas ökade förståelse av stoffet. Men utifrån de observerade lektionerna har vi tagit reda på att läraren talar för det mesta och eleverna har inte något större utrymme för språkliga aktiviteter. Modersmållärarna behärskar inte svenska som skulle ha bidragit till elevernas ökade förståelse av det svenska materialet.

En annan aspekt som kan påverka tvåspråkigas utveckling av det andra språket och ämneskunskaper är att samarbete mellan å ena sidan språkläraren och modersmålläroren, å andra sidan mellan ämneslärarna, skall ske för att man ska kunna dra paralleller mellan språk och kunskapsutveckling (Sellgren, 2006 & Sjöqvist 2009). I skolan visade det sig

att inget samarbete fanns mellan lärarna. Modersmåsläraren i arabiska uttrycker ett stort missnöje gentemot både skolans ledning och lärarna eftersom hon upplever den känslan av att modersmålsundervisning varken har värde eller uppmärksamhet av skolan. En av språklärarna som vi har intervjuat säger att hon varken träffar eller har försökt ta kontakt med modersmåslärarna eftersom hon inte hinner med det. Den andra språkläraren säger däremot att hon söker upp modersmåsläraren och samarbetar om innehållet för undervisningen. Detta är viktigt för eleverna, med tanke på att ingen av de här kontakterna är arrangerade av skolans ledning utan hon ordnar det på egen hand.

Lindberg (2002) och Jonsson (2010) hävdar att kodväxling är ett positivt tecken på tvåspråkigas behärskning av språken och inte tvärtom. Däremot beskriver Ladberg (2003) kodväxling som bristande förmåga till språkbehärskning eller för att visa samhörighet eller på grund av språkets status. De intervjuade eleverna växlar ofta i klassrummet, på fritiden och hemma och det kan ha olika skäl. Vissa elever växlar mellan språken automatiskt och det beror inte på att de inte kan språken. Andra säger att det är svårt att hitta vissa ord på modersmålet eller att de växlar för att tala fritt utan andras inblandning.

Språkets status spelar betydande roll för elevernas positiva hållning till sitt modersmål, det vill säga att språkets höga status bidrar till bättre inläring av språket (Ladberg, 2003 & Wagner, Strömquist & Uppstad, 2010). Vissa elever tycker att deras modersmål har en viss status när det behövs för den sociala kommunikationen medan andra tycker att deras språk har en låg status jämfört med andra internationella språk. Men lärarna däremot tycker att elevernas engagemang och motivation till deltagandet i modersmålsundervisningen saknas på grund av lägre status av språket i samhället.

Det som Hyltenstam och Tuomela (1996) lägger vikt vid när det gäller tvåspråkigas utveckling av språk är föräldrarnas behärskning av majoritetsspråket för kommunikationens skull mellan generationen. Alla elever som vi har samtalat med tycker att det är skönt att föräldrarna kan det andra språket för att de skall slippa översätta/tolka för dem, vilket innebär att författarnas uppfattning stämmer överens med verkligheten.

6.2. Resultat i förhållande till syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie var att undersöka hur elevernas prestationsförmåga i MA/NO påverkas av att vara tvåspråkiga och vilka faktorer som ligger bakom bättre respektive sämre prestationsförmåga. Språket är det viktigaste medlet som eleverna stödjer sig på utifrån en naturvetenskaplig uppfattning (Sjöberg 2010), det vill säga när eleven inte har det anpassade språket blir han/hon mindre motiverad till att lära sig. MA/NO läraren berättar för oss att eleverna har svårt med att förstå texter i NO ämnen, t.ex. i biologin måste man göra ordlistor över svåra begrepp och ord för att de skall förstå. Hon tillägger att man jobbar mycket mer på basen med de här eleverna. Därför missar de mycket när det gäller den praktiska delen. Eleverna själva berättar att de har svårt med teoretiska ämnen för de innehåller svåra ord.

Utifrån ett matematiskt perspektiv finns det stor risk för tvåspråkiga elever som inte har utvecklat sitt funktionella språk som är väsentligt för att kunna lära sig matematik på ett fruktbart sätt (Löwing & Kilborn, 2008). Det här synsättet kan stämma bra överens med mattelärares perspektiv där hon beskriver hur eleverna möter svårigheter när problemlösningen handlar om en text. De kan lösa det lättare när det handlar om siffror, men så fort det växlas till en text, måste man läsa och förklara för dem för att de skall kunna lösa uppgiften.

Många olika anledningar kan ligga bakom bättre respektive sämre ämnesprestationer för tvåspråkiga elever. Det allra största och viktigaste är språket. Språket är centralt för kunskapstillägnet. Om tvåspråkiga elever har ett vårdat och rikt nyanserat språk har de bättre möjlighet till att tillägna sig goda kunskaper inom ämnen (Lop94). Läraren för svenska som andra språk berättar att elev A har gjort stora framsteg efter att han fick hjälp med svenska språket och detta bekräftades av MA/NO läraren. Den här möjligheten finns inte för de andra eleverna eftersom de inte är berättigade, säger hon. Alla lärare bekräftar att eleverna i skolan behöver en ny miljö för att kunna förbättra språket. MA/NO läraren tycker att det skulle ha varit givande om de här eleverna fått möjlighet till undervisning på olika språk i olika ämnen, men man är fortfarande inte säker på att de kommer att delta i sådan undervisning så länge känslan av att vara annorlunda finns kvar.

Lärarna berättar att de har undervisat enspråkiga elever och det är skillnad i prestationsförmåga och resultat jämfört med tvåspråkiga. Och det här bekräftas av Skolverkets utbildningsresultat (2010) som visar att andelen elever med utländsk bakgrund som avslutat årskurs 9 för läsår 2004/05-2008/09 och inte har nått målen är 39.7%, medan resultatet för elever med svensk bakgrund är 19,9 under samma period. Utifrån detta resultat av utbildning kan man konstatera att elever med utländsk bakgrund, dvs. tvåspråkiga elever har hälften så goda resultat som elever med svensk bakgrund, dvs. enspråkiga elever.

Lindberg (2005) betonar modersmålets betydelse i tvåspråkigas andraspråkutveckling. Språken berikar och kompletterar varandra och därför är det viktigt för tvåspråkiga elever att inte överge sitt modersmål. Med andra ord är det väsentligt för tvåspråkiga barn att kunna sitt modersmål. Det påverkar lärandet och utvecklingen av svenska språket, som är ämnesrelaterat språk i skolan.

Andra anledningar kan ligga bakom tvåspråkigas prestationsförmåga, exempelvis föräldrarnas utbildningsbakgrund och miljön för uppväxten. Axelsson och Lindhe (2000) lägger vikt på föräldrarnas utbildningsbakgrund och deras socio- ekonomiska position i samhället och kamraternas etniska ursprung som påverkar tvåspråkigas förhållningssätt till sitt språk. Fyra av sex föräldrar till de intervjuade eleverna har en ganska hög utbildningsnivå (från sitt hemland), men däremot jobbar de inte med den behörigheten som de redan har och det kan vara en anledning som kan ligga bakom elevens sämre motivation till att skaffa sig en utbildning.

I skolan lägger lärarna stor vikt vid föräldrarnas engagemang. De tycker att det är viktigt att föräldrarna har positiv inställning till barnens skolgång, att de bryr sig om och att de har höga förväntningar på dem. Det här perspektivet kan styrkas av Skolverkets utbildnings resultat (2010) som visar att elever som har utbildade föräldrar har avsevärt bättre resultat än de som har utbildade föräldrar.

När det gäller kamraterna har eleverna inte så mycket kontakt med etniska svenskar och umgås för det mesta med dem som kommer från samma land. Enligt Axelsson och Lindhe (2000) skulle det ha varit givande för modersmålets bevarande, men å andra sidan uttalar lärarna sig om att det är viktigt för tvåspråkiga elever att komma i kontakt med etniska svenskar för att kunna utveckla sitt andra språk, med tanke på att de lever i en "osvensk" miljö och inte praktiserar svenska på rätt sätt. I skolan sker det någon aktivitet i form av skolbyte där eleverna från skolan åker till en annan skola där det befinner sig mer etniska svenskar i förhoppning om att eleverna kan skaffa sig kompisar, berättar språklärare1.

6.3. Relevans för läraryrket

Med tanke på att Sverige har blivit ett alltmer mångkulturellt samhälle är det väsentligt för lärarna att utveckla sin medvetenhet och förståelse för tvåspråkiga elever så att de kan höja nivån hos tvåspråkiga elevers språkutveckling. I de segregerade områdena har tvåspråkiga elever problem med språkutveckling och de inser inte vilken vikt modersmålsundervisning och andraspråksutveckling har för deras framtida utbildning. Därför är det viktigt för oss som blivande lärare (ämnes och modersmåls lärare) att vara beredda på det som vi kommer att möta när vi kommer ut på praktiken. Elevernas intresse och engagemang för modersmålsundervisning har förminskats till en stor del. Men eftersom utvecklingen av andraspråket är starkt grundat på modersmålsutvecklingen måste man som lärare kunna bidra till ökat stöd och stimulera eleverna till bättre utveckling av språk i både modersmål och andraspråksutveckling.

6.4. Förslag till fortsatt forskning

Några få lärare och elever var i fokus i vår studie och enligt vår åsikt vore det väldigt intressant att genomföra en fortsatt studie i andra skolor där invandrarelever kanske utgör hälften av skolans elevantal och undersöka om arbetssätten ser annorlunda ut i sådana skolor. Och samtidigt hur lärarna lägger upp en svensk- eller hemspråkundervisning för de nyanlända och invandrarelever och vilka stoff de använder sig av. Det kan vara intressant också att undersöka på närmare håll om de undervisande lärarna i grundskolor är behöriga. Utbildningsminister Jan Björklund uttrycker med sina ord att "Ska Sverige vara ett framgångsrikt land på 2000-talet, så är läraryrket kanske är det viktigaste yrket" (en rapport publicerad den 17 dec. 2010 kl. 21:37, källa svt.se/ nyheterna). I denna rap-

port hänvisas också till att den senaste statistiken från Skolverket som visar att de behöriga lärare (alltså de som har pedagogisk utbildning från högskola och universitet) som jobbar i grundskolan är endast 86,5 % och det kan vara värt att utforska hur det kan påverka elevernas skolframgång med fokus på tvåspråkiga elever.

6.5 Avslutande ord

Att vara tvåspråkig är en tillgång och inte tvärtom. Men som tvåspråkig ska man ha en färdigutvecklat modersmål för att kunna utveckla sitt andra språk som har betydande roll för kunskapstillägnande. Detta har vi konstaterat utifrån alla teorier och all forskning som handlar om tvåspråkighet. Som tvåspråkiga vuxna och av egen erfarenhet kan vi konstatera att det viktigaste för tvåspråkiga är att bygga på sitt ordförråd som Linberg (2008) hävder. Däremot skiljer det sig om man har växt upp i enspråkig miljö. Vi själva exempelvis, har vuxit upp i en tvåspråkig miljö (uppväxt i Irak där man talar arabiska och vi har kurdiska respektive assyriska som modersmål). Däremot kan vissa varken förstå eller tala riktig arabiska eftersom man inte har tillägnat sig tillräckligt stort ordförråd för att kunna praktisera språket på bästa sätt.

Det är viktigt att tvåspråkiga elever uppmuntras, motiveras och handleds av föräldrar, skolan och lärare för att få en positiv hållning till att utveckla modersmålet parallellt med utvecklingen av det andra språket. Risker är annars att som våra undersökta tvåspråkiga elever, som har outvecklade språk, minskar sina möjligheter att få en bra utbildning.

Referenser

- August, D. & Hakuta, K. (1997). *Improving schooling for language-minority children. A research agenda*. Washington D.C: National Academy Press.
- Axelsson, M., Rosander, C., & Mariana, S. (2006). *Stärkta trådar- flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap*. Rinkeby: Språkforskningsinstitutet.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Beijer, M. (2008). *Mest språk*. Stockholm: Liber Distribution
- Bjereld, U., Demker, M. & Hinnfors, J. (2002,2009). *Varför vetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3:e uppl.). Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1992, 2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Harding, E. & Riley, P. (1993). *Den tvåspråkiga Familjen*. Uppsala: Förlaget Påfågeln.
- Hyltenstam, K., & Tuomela, V. (1996). Hemspråkundervisningen. i K. Hyltenstam (red). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige* (ss. 9-110). Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, G. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, B., & Olov Svedner, P. (2006). *Examensarbete i lärarutbildningen: Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk, Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber.
- Lgr69, *Läroplan för grundskolan: Undervisning av invandrarbarn m fl-2*. (Skolöverstyrelsen 2: a uppl., reviderat (1973-12-21)). Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Lgr11, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Del 1 och 2)*. (2010). Stockholm: Skolverket.
- Lindberg, I.(2008) Flerspråkighet i Sverige och världen. Forsell, A.(red) *Boken om Pedagogerna* (s 318-341). Stockholm: Liber.

Lpo94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. (1994). Stockholm: Skolverket.

Löwing, M., & Kilborn, W. (2008). *Språk, kultur och matematikundervisning*. Lund: Studentlitteratur.

Musk, N. & Wedin, Å. (2010). *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Otterup, T. (2005). *"Jag känner mej begåvad bara" : om flerspråkighet och identitetskonstruktion i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Göteborgs universitet. Institutionen för svenska språket.

Prentice, J. (2010). *På rak sak*. Göteborg: Institutionen för svenska språket.

Sjöberg, S. (2010). *Naturvetenskap om allmänbildning*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sjöqvist, L. (2009). När språket inte gör tanken rättvisa- att bedöma flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling. Lindström, L. & Linberg, V.(red.) *Pedagogisk bedömning* (s. 69-89). Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Skolverket. (2001). *Att undervisa elever med svenska som andra språk, ett referensmaterial*. stockholm: Liber .

Skolverket. (2010). *Utbildningsresultat Riksnivå Del 1*. Stockholm: Ordförrådet AB.

Skutnabb-Kangas, Tove (1981). *Tvåspråkighet*. Lund: Liber.

Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer (3: e uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, L. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Diadalos.

Wagner, Å., Strömquist, S. & Uppstad, P. (2010). *Den flerspråkiga människan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilagor

Frågor till elever:

1. Hur länge har du bott i Sverige?
2. Vad har du för modersmål?
3. Har du bott hela ditt liv i det här området?
4. Vad har dina föräldrar för bakgrund? Kan de svenska? Om ja är det nyttigt för dig att de kan svenska?
5. Vilket språk praktiserar du hemma svenska eller ditt språk?
6. Kan du ditt modersmål i både tal och skrift?
7. Hur ofta har du modersmålsundervisning?
8. Tycker du att du lär dig ditt språk under modersmålsundervisning?
9. Kan din modersmållärare hjälpa dig när det behövs? Kan hon bra svenska, tycker du?
10. Behärskar du svenska bra?
11. Tycker du att du lär dig ditt under modersmålsundervisning? Har du känt at ditt modersmål har blivit hinder när det gäller inläring på svenska eller skolämnen?
12. Har du kontakt med svenskar?
13. När du umgås med dina kamrater som har samma modersmål vilket språk praktiserar du, Svenska eller modersmålet?
14. Tycker du att ditt språk har status i Sverige (jämfört med andra språk t.ex. engelska)?
15. Vad är det som du behöver mest för att klara av skolarbetet bättre?
16. Tycker du att du behöver mer hjälp när det gäller modersmål eller svenska? Om ja Varför?
17. Vilket ämne är du bra på och vilket är du dålig på? varför?

Frågor till språklärare:

1. Hur länge har ni arbetat som lärare?
2. Tycker du att vara tvåspråkig skapar något hinder när det gäller inläring?
3. Har du undervisat etniska svenskar?
4. Är det någon skillnad när det gäller språket? Lyckas enspråkiga bättre än tvåspråkiga tycker du?
5. Har du tagit kontakt med modersmålsundervisare någon gång när du märker att en elev behöver stöd?
6. Varför är det viktigt att eleverna får modersmålsundervisning? Vad har den för fördelar? Har den några nackdelar enligt din uppfattning?

7. Vad tycker du om det här påståendet olika språk har olika status beroende på det samhället man befinner sig i?
8. Påverkar språkets status elevernas inläring eller identitet?
9. Vad har ni för åtgärder när det gäller elevernas svaghet i språk?
10. Hur många procent av dina elever är godkända i svenska?
11. Praktiserar dina elever sina modersmål under din lektion? D.v.s. pratar de på sitt språk? Hur ofta? Vad tycker du är det negativt eller positivt?
12. Vad skulle du ha gjort annorlunda som du tycker att det är viktigt för eleverna när det gäller språkinläring för dem som har ett annat modersmål?
13. Har du något samarbete med elevernas modersmålsundervisare?
14. Påverkar föräldrarna sina barns lärande? På vilket sätt?

Frågor till modersmålundervisare:

1. Hur länge har ni arbetat som lärare?
2. Hur många timmar i veckan har ni modersmålundervisning?
3. Tror du att eleverna är här av intresse för modersmålet eller för att de är tvungna?
4. Tar de nytta av modersmålundervisningen i både tal och skrift?
5. När och hur ofta brukar ni ha modersmålsundervisning?
6. Påverkar tiden för lektionerna elevernas inlärningsförmåga?
7. Vad är det som är viktigaste när det gäller att lära sig ett annat språk?
8. Tycker du att det är viktigt att modersmålsundervisningen kopplas till svenska undervisningen?
9. Har du någon kontakt med svenskundervisare?
10. Är det fördel eller nackdel att vara tvåspråkig när det gäller språkinläring?
11. Vilka hinder kan tvåspråkiga barn stöta på när det gäller språkinläring?
12. Vad skulle du ha gjort bättre i undervisningen när det gäller tvåspråkiga barn?
13. Vilka läromedel använder ni? Hur får ni tag på dem? Är de effektiva tror du när det gäller språkinläring?
14. Hur gör ni när en elev tappat intresset för modersmålsinläring?

Frågor till Ma/NO lärare

1. Hur länge har ni arbetat som matematiklärare?
2. Gör tvåspråkiga elever bra ifrån sig i matematikämnet?
3. Vilka faktorer försvårar elevernas matematikinläring, tycker ni?
4. Tycker ni att enspråkiga elever lyckas bättre än flerspråkiga elever i matematik? varför?
5. Vilka metoder/ arbetssätt använder ni er av för att stödja och underlätta tvåspråkiga elevers inläring i matematik?

6. Anpassar ni som matematiklärare undervisning för invandrarelever? Om ja, hur då?
7. Hur ser ni på språkets betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskap i matematik?
8. Hjälper modersmållärare tvåspråkiga elever att skaffa sig en djupförståelse för matematiska begrepp?
9. Vilka resurser (förutom läroboken) använder ni er av för att lära ut matematik till eleverna?
10. På vilket sätt jobbar ni för att testa elevernas kunskaper i matematik?
11. Hur brukar ni hjälpa elever med matematiksvårigheter?
12. Ger ni mer av er tid för elever som behöver extra hjälp?
13. När det gäller No ämnen tror du att eleverna påverkas av sina tvåspråkigheter? Om ja hur gör ni för att hjälpa de? Finns det speciellt sätt att hjälpa de?
14. Har eleverna svårt att hantera texter t.ex. i biologi ämnet? Om ja vad gör ni i så fall?

Aspekter att undersöka och observera:

- Finns det något utrymme för språklig aktivitet? Vem talar mest under lektionerna, läraren eller eleverna?
- Skriver eleverna några texter på egen hand på båda språken?
- Hur planerar läraren undervisningen?
- Har eleverna intresse för modersmålet?
- Behärska modersmåslärarna svenska?